

*Dr. sc. Sanja Grbić, viša asistentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci**Pregledni znanstveni rad*

UDK 342.72/74(4)

341.231.14(4)

GRAĐANSKA PRAVA I OBVEZE KAO AUTONOMNI POJMOVI PREMA ČL. 6 EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Sažetak: Pojam građanskih prava i obveza prema čl. 6 Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Europski sud za ljudska prava tumači autonomno kroz svoju sudsku praksu. Zbog velike važnosti čl. 6 Europski sud za ljudska prava nije poistovijetio značenje navedenih pojmova sa značenjima istih u nacionalnim pravnim poredcima država ugovornica Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Umjesto toga kroz svoju sudsku praksu dao je opsežna tumačenja navedenih pojmova. Stoga je u ovom radu iznesena detaljna analiza nastanka i sadržaja građanskih prava i obveza kao i doktrine autonomnih pojmova. Također, navedeni su mnogobrojni primjeri iz sudske prakse Europskog suda za ljudska prava iz kojih je vidljivo kako je on proširivao značenje navedenih pojmova, te posljedice koje su njihove povrede imale na zakonodavstvo pojedinih država ugovornica. U ovom radu objašnjeno je i poimanje građanskih prava i obveza u konvencijskom smislu u odnosu na Republiku Hrvatsku.

Ključne riječi: građanska prava i obveze, pravo na pošteno suđenje, autonomni pojmovi, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europski sud za ljudska prava

1. UVOD

Čl. 6 Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: EKLJP)¹ jamči svakome pravo na pošteno suđenje prilikom utvrđivanja prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo. Stoga, da bi se sva jamstva poštenog suđenja mogla ostvariti i zajamčiti podnositeljima zahtjeva potrebno je da se njihov predmet može podvesti pod građanska prava i obveze ili pod pojam optužnice za kazneno djelo. U ovom se radu autorica bavi samo prvim problemom, a ne i potonjim. Međutim, ESLJP je u građanskim predmetima primjenjivao i kriterije stvorene u kaznenim. Stoga se, u mjeri u kojoj je to potrebno za objašnjavanje određenih kriterija značajnih za pojam građanskih prava i obveza, u ovom radu objašnjavaju i navode i kazneni predmeti.

¹ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN MU br. 18/97.

Građanska prava i obveze autonomni su pojmovi što znači da ih Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP) tumači neovisno o njihovoj definiciji u nacionalnim pravnim poredcima država ugovornica EKLJP. Sam pojam unesen je u izvorni tekst EKLJP iz 1950. godine, a ESLJP je od tada značenje tih pojmova znatno proširio i izmijenio kroz svoju sudsku praksu.

Savjetodavna skupština Vijeća Europe donijela je 8. rujna 1949. godine Preporuku kojom je usvojila nacrt buduće EKLJP sastavljen od Odbora za pravna i administrativna pitanja. Tada je čl. 6 EKLJP-a bio izražen u jednoj općoj odredbi koja je sadržavala ograničeni broj prava koja se i danas jamče tim člankom. Temeljem takvog nacrta Tajništvo Vijeća Europe pripremiло je "Pripremno izvješće o nacrtu Konvencije o kolektivnim jamstvima ljudskih prava", koje je podneseno Odboru stručnjaka za ljudska prava. U drugom dijelu toga izvješća² istaknuto je da čl. 6 obuhvaća odredbe čl. 10 i 11 Opće deklaracije³ kao i pojedine dijelove današnjeg čl. 14 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (tada: Nacrta Međunarodnog pakta).⁴ Također, tada je istaknuto kako postoji razlika u tumačenju pojma "građanska prava i obveze" između zemalja *common law* i *civil law* sustava. U zemljama *common law* sustava pojam građanskih prava i obveza ne može se podvesti pod upravno pravo pa je predložen izraz građanska prava i obveze u skladu s

2 Vidi, Bossuyt, M., Guide to the "travaux préparatoires" of the International Covenant on Civil and Political Rights, Dodrecht, Boston, Lancaster, Martinus Nijhoff Publishers, str. 277-280.

3 Opća deklaracija o ljudskim pravima, NN MU 12/09: Članak 10 "Svatko ima potpuno jednako pravo na pošteno i javno suđenje pred nezavisnim i nepristranim sudom koji će odlučiti o njegovim pravima i obvezama, i o osnovanosti svake kaznene optužbe protiv njega." Članak 11, st. 1 "Svatko optužen za kazneno djelo smatra se nevinim dok se na temelju zakona ne dokaže njegova krivnja, na javnom saslušanju, na kojem su mu zajamčena sva jamstva potrebna za njegovu obranu."

4 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, (SL SFRJ 7/71):

Članak 14

- 1.) Svi moraju biti jednaki pred sudom i sudovima pravde. U slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega ili utvrđivanja njegovih prava i obveza građanske naravi, svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni nadležni, nezavisni i nepristrani sud pošteno i javno ispita njegov slučaj. Sredstva priopćavanja i javnost se mogu isključiti iz cijele rasprave ili nekog njenog dijela zbog, u demokratskom društvu prijeko potrebnih interesa morala, javnog reda (*ordre public*) ili državne sigurnosti, kad to traže interesi privatnog života stranaka, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima u kojima bi javnost mogla štetiti interesima pravde. No svaka presuda donesena u kaznenom ili građanskom postupku mora se javno proglasiti, osim kad drugačije nalažu interesi maloljetnih osoba, ili se postupak odnosi na bračne sporove ili skrbništvo nad djetetom.
- 2.) Svatko tko je optužen za kazneno djelo ima pravo da ga se smatra nevinim sve dok mu se krivnja ne dokaže u skladu sa zakonom.
- 3.) Radi utvrđivanja opravdanosti podizanja bilo koje optužbe za kazneno djelo protiv njega, svatko ima u punoj jednakosti pravo na najmanje sljedeća jamstva:
 - a) da u najkraćem roku, potanko i na jeziku koji razumije, bude obaviješten o naravi i razlozima optužbe podignute protiv njega;
 - b) da ima odgovarajuće vrijeme i uvjete za pripremu svoje obrane i za razgovore s braniteljem kojega sam izabere;
 - c) da mu se sudi bez prekomjernog odlaganja;
 - d) da mu se sudi u njegovoj prisutnosti i da se brani sam ili uz pomoć službenog branitelja po svom osobnom izboru; da ga se, ako nema svoga branitelja, uputi u pravo na njegov izbor i da mu se uvijek kad to nalažu interesi pravde po službenoj dužnosti dodijeli besplatni branitelj, svaki put kad on nema dovoljno sredstava da plati branitelja;
 - e) da ispituje ili daje ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisutnost i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe;
 - f) da ima besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava u sudu;
 - g) da ga se ne prisiljava na svjedočenje protiv sebe ili na priznanje krivnje.
- 4.) U slučaju maloljetnih osoba, postupak se mora voditi tako da se vodi računa o njihovoj dobi i potrebama njihova preodgoja.
- 5.) Svatko tko je proglašen krivim za kazneno djelo ima pravo tražiti da odluku o njegovoj krivnji i kazni preispita viši sud u skladu sa zakonom.
- 6.) Ako je neka osoba na temelju konačne presude osuđena za kazneno djelo, a presuda bude naknadno poništena, ili ona bude pomilovana na temelju neke nove ili novootkrivene činjenice koja nedvojbeno dokazuje da joj je učinjena nepravda, osobi koja je izdržala kaznu po takvoj presudi mora se nadoknaditi šteta u skladu sa zakonom, osim ako se dokaže da se njoj ima potpuno ili djelomice pripisati nepravodobno otkrivanje nepoznate činjenice.
- 7.) Nitko se ne smije ponovno progoniti ili kažnjavati za djelo za koje je bio konačno osuđen ili oslobođen u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom bilo koje zemlje.

pravom.⁵ Nakon unesenih daljnjih izmjena i prijedloga, nacrt podnesen Odboru ministara Vijeća Europe sadržavao je dvije alternative teksta čl. 6 EKLJP-a. Alternativa A i A/2 sastojala se u nabrojanju prava i sloboda koje se štite čl. 6, a to su bile uglavnom one zajamčene čl. 10. i 11. Opće deklaracije. Alternativa B i B/2 sadržavala je precizne definicije prava i sloboda koje se štite čl. 6 i velikim je dijelom odgovarala današnjem tekstu toga članka, tako da je ta alternativa i prihvaćena, te je nakon određenih izmjena 3. studenoga 1950. godine Odbor pravnih stručnjaka proučio tekst Nacrta EKLJP-a i izvršio pet promjena navedenoga teksta. Jedna od navedenih promjena bila je i vraćanje u engleski tekst čl. 6 EKLJP pojma "građanska prava i obveze". Nakon toga je 4. studenoga 1950. EKLJP i čl. 6 dobio današnji sadržaj.⁶

Usprkos takvom značenju i važnosti pojmova građanskih prava i obveza ESLJP nije naveo njihovu preciznu definiciju, već je kroz svoju sudsku praksu postavio određene kriterije prema kojima se može tvrditi potpada li ili ne predmet pod građanska prava i obveze, a samim time povlači li ili ne za sobom sva jamstva iz čl. 6. Ti kriteriji uvelike ovise o okolnostima pojedinog predmeta. Danas ESLJP podvodi veliki broj prava pod građanska prava, a koja se prema nacionalnom pravu ne bi mogla okarakterizirati kao takva te ona tako postaju jednim od autonomnih pojmova iz EKLJP-a. Stoga, zbog njihove velike važnosti, države ugovornice obvezne su uskladiti svoje zakonodavstvo s njihovim značenjem kako ne bi dolazilo do povreda EKLJP-a. Nadasve, od iznimnog je značenja za sve države ugovornice, a napose i za Republiku Hrvatsku, dobro poznavanje takve njegove prakse kao i primjena iste. Stoga se kao cilj ovoga rada postavlja proučiti i objasniti predmete koje je ESLJP podveo pod pojam građanskih prava i obveza. Sve to nužno je u svrhu njihove pravilne primjene u pravnom poretku Republike Hrvatske. Također, ispravna primjena kriterija postavljenih u predmetnoj materiji trebala bi smanjiti povrede prava na pošteno suđenje prema čl. 6 EKLJP-a.

2. PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE PREMA ČL. 6 EKLJP-A

Pravo na pošteno/pravično suđenje zajamčeno je čl. 6 EKLJP-a i jedno je od središnjih i najznačajnijih prava koja ta konvencija štiti. Sukladno preambuli EKLJP-a, ovo je pravo dio zajedničkog nasljeđa država ugovornica EKLJP-a čiji se cilj i svrha zasnivaju na načelu vladavine prava. Zbog vrlo velike važnosti koju taj članak ima on je ujedno i članak na koji su se podnositelji zahtjeva najviše pozivali pred ESLJP-om. Stoga je stvorena opsežna sudska praksa u pogledu njegova tumačenja. Takvim tumačenjem stvorena su i nova načela koja se izvorno ne nalaze u samom tekstu čl. 6, a od velike su važnosti za ostvarenje prava na pošteno suđenje. Dakle, sam tekst čl. 6 EKLJP-a je osnova koju sudska praksa ESLJP-a svakodnevno nadopunjava pa EKLJP postaje živi instrument ovisan o sudskoj praksi ESLJP-a. To znači da bi primjena EKLJP-a trebala za sobom povlačiti i primjenu sudske prakse ESLJP-a u državama ugovornicama. Tako je ESLJP još u predmetu *Delcourt protiv Belgije*⁷ iznio:

"U demokratskom društvu u smislu EKLJP-a, pravo na pošteno (pravično) provođenje pravde za država tako značajno mjesto da restriktivno tumačenje čl. 6 ne bi odgovaralo cilju i svrsi te odredbe."

⁵ U engleskoj verziji nacrta teksta EKLJP "in a suit of law".

⁶ European Commission of Human Rights, Preparatory work on article 6 of the European Convention on Human Rights, Strasbourg, Council of Europe, 1956., str. 1-25.

⁷ *Delcourt protiv Belgije*, presuda, 17. siječnja 1970., Serija A, br. 11.

Ovdje je nužno istaknuti da ESLJP nije žalbeni sud, odnosno kao što je i potvrdio kroz svoju praksu, on ne donosi odluke kao sud četvrtog stupnja mijenjajući odluke nacionalnih sudova. Sama tzv. doktrina četvrtog stupnja znači da ESLJP ispituje povredu prava zajamčenih EKLJP-om, konkretno povredu prava na pošteno suđenje te stoga ESLJP ne mijenja ono što su nacionalni sudovi presudili nego ispituje je li to bilo u skladu s EKLJP-om.⁸

Sadržaj čl. 6.⁹ sastavljen je tako da se prvi stavak čl. 6. odnosi na građanske i kaznene postupke, a drugi i treći stavak tog članka odnose se samo na kaznene postupke.¹⁰ U kaznenim postupcima zahtjev poštenog suđenja iz čl. 6, st. 1 usko je povezan s posebnim načelima iz čl. 6, st. 2 i st. 3. Ukoliko predmet potpada pod posebna načela iz čl. 6, st. 2 i 3 ESLJP-a ponekad ta načela razmatra samostalno, a ponekad u svezi s čl. 6, st. 1, tako da ako predmet sadrži elemente koji prelaze zahtjeve iz tih posebnih načela, onda ESLJP razmatra takav predmet uzimajući u obzir st. 1, st. 2 i st. 3, čl. 6 ovisno o kontekstu predmeta, ili samo na temelju općeg zahtjeva za poštenim suđenjem iz čl. 6, st. 1.¹¹ To podrazumijeva, s jedne strane, da negativan odgovor na pitanje je li prvi stavak povrijeđen, dovodi do toga da ispitivanje navodne povrede trećeg stavka postane suvišno, dok se s druge strane, ispitivanje povrede poštenog suđenja prema prvom stavku, ne smije ograničiti samo na provjeru trećeg stavka. Međutim, kada je utvrđena povreda jednog zahtjeva iz trećeg stavka, ESLJP ne ispituje navodnu povredu prvoga stavka.¹²

Iako se jamstva prava na pošteno suđenje primjenjuju i na građanske i na kaznene predmete, ESLJP je ustanovio u predmetu *Dombo Beheer protiv Nizozemske*¹³ "da su države puno otvorenije kada raspravljaju o tome u građanskim predmetima nego u kaznenim". Tako jamstva iz čl. 6, st. 3 (primjerice pravo na pravnu pomoć, pravo na ispitivanje i suočavanje svjedoka) mogu biti utjelovljena u pojmu poštenog suđenja u građanskim kao i u kaznenim predmetima. Ona se ne moraju na jednako rigorozan i precizan način primjenjivati u građanskim predmetima kao što se primjenjuju u kaznenim.¹⁴ Budući da nema tako navedenih kriterija u svezi s građanskim postupcima kao što čl. 6, st. 2 i 3, daju za kaznene postupke, ESLJP je zaključio da zahtjevi inherentni

8 Loucaides, Loukis, G., Questions of fair trial under the European Convention on Human Rights, Human Rights Law Review, Volume 3, br. 1., 2003., str. 30-31.

9 Članak 6 glasi:

1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.
2. Svatko optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.
3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:
 - a) da u najkraćem roku bude obaviješten, potanko i na jeziku koji razumije, o prirodi i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega;
 - b) da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje obrane;
 - c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;
 - d) da ispituje ili dade ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe;
 - e) besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava u sudu.

10 Nuala, M., Harby, C., The right to a fair trial, A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No 3, Strasbourg, Council of Europe, 2006., str. 5-6.

11 Harris, D.J., et. al, Law of the European Convention on Human Rights, Oxford, Oxford University Press, 2009., str. 246.

12 Van Dijk, P. et al., Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima, Sarajevo, Mueller, 2001., str. 403.

13 *Dombo Beheer protiv Nizozemske*, presuda, 27. listopada 1993., Serija A, br. 274.

14 Reid, K., A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights, London, Sweet & Maxwell, 2012., str. 82.

pojmu poštenog suđenja u građanskim predmetima nisu obvezno identični zahtjevima u kaznenim predmetima. Zato postoji više prostora za diskrecijsku odluku domaćih vlasti kada odlučuju u građanskim predmetima nego kada odlučuju u kaznenim kao što je već navedeno u gore spomenutoj *Dombo Beheer* presudi.¹⁵ Isto vrijedi i za pravo na sudjelovanje u postupku, pravo na jednakost oružja koje izravno proizlazi iz čl. 6, st. 1 u kaznenim i građanskim predmetima.¹⁶

Time je stvorena vrlo opsežna praksa u pogledu tumačenja čl. 6 koja je iznjedrila i nova načela poštenoga suđenja. Tako su se u sudskoj praksi ESLJP-a razvili opći elementi poštenoga suđenja, koji nisu izričito proklamirani u odredbama čl. 6 EKLJP-a, kao što su pravo na pristup sudu, načelo jednakosti oružja, pravo stranaka da nazoče poduzimanju radnji u postupku i budu saslušane prije donošenja odluke (*audiatur et altera pars*), zabrana utemeljenja sudskih odluka na nezakonitim dokazima, zabrana samooptuživanja i pravo na šutnju. Ta načela, koja nisu izričito unesena u sam tekst EKLJP-a, nazivaju se "prešutnim" ili "neartikuliranim" načelima iz čl. 6.¹⁷ Povreda tih posebnih prava može automatski dovesti do povrede poštenog suđenja bez daljnjeg razmatranja okolnosti predmeta o kojem se raspravlja.

Potrebno je naglasiti kako ESLJP, da bi pomirio često vrlo različite koncepte koji postoje u nacionalnim pravima, te osigurao jedinstvenu primjenu konvencijskih pravnih pojmova i standarda, primjenjuje metodu autonomnog tumačenja. U metodi autonomnog tumačenja odražava se "gotovo ustavna priroda EKLJP-a". Tumačeći konvencijske odredbe, ESLJP-a odvaguje i utvrđuje postojeće te stvara nove temeljne standarde za skup država ugovornica EKLJP.¹⁸ To je posebno značajno za čl. 6 EKLJP i pravo na pošteno suđenje koje ono jamči, budući da do njegove primjene može doći samo ako se radi o predmetima koje ESLJP između ostaloga može podvesti pod pojam građanskih prava i obveza. Stoga je ovdje od velikog značenja dobro poznavanje prakse ESLJP-a koja objašnjava autonomne pojmove, napose građanska prava i obveze. Ti su pojmovi predmetom razmatranja, dalje, u ovom radu.

3. DOKTRINA AUTONOMNIH POJMOVA

Corenlis Engel i još četiri vojnika, koji su služili u nizozemskoj vojsci, podnijeli su zahtjev ESLJP-u 1971. godine zbog povreda vojnih sudova prilikom izricanja kazni za vojne prekršaje.¹⁹ Podnositelji su tvrdili da postupci pred vojnim sudovima nisu bili u skladu s načelima iz čl. 6. Nizozemska je tvrdila da nije došlo do povrede čl. 6 jer se postupci protiv podnositelja nisu mogli podvesti pod pojam građanskih prava ili obveza, niti pod optužnicu za kazneno djelo kako to nalaže čl. 6.

ESLJP je prihvatio to da razlika između disciplinskih i kaznenih postupaka proizlazi iz dugotrajne prakse kroz koju se ustanovilo razlikovanje disciplinskih i kaznenih djela. Tako su disciplinski prekršaji blaži od kaznenih djela, ne upisuju se u kazneni dosje osobe koja ih je počinila,

¹⁵ Van Dijk, P., et al., op.cit. u bilj. 6., str. 402.

¹⁶ Vidi, *Dombo Beheer protiv Nizozemske*, presuda, 27. listopada 1993., Serija A, br. 274. i *Hendrich protiv Francuske*, presuda, Serija A, br. 296-A.

¹⁷ Pavišić, B., Kazneno pravo Vijeća Europe, Golden marketing – tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 101-102. Vidjeti i Carić, M., Pojam načela pravičnog postupka pred kaznenim sudom, Split, Zbornik Pravnoga fakulteta u Splitu, br. 2, 2006., str. 55-73; Ivičević-Karas, E., Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični kazneni postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zagreb, Zbornik Pravnoga fakulteta u Zagrebu, br. 4-5., 2007., str. 761-788. i Britvić Vetma, B., Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (članak 6.) i upravni spor, Split, Zbornik radova Pravnoga fakulteta u Splitu, br. 1., 2008., str. 129-148.

¹⁸ Ergec, R., Protection européenne et internationale des droits de l' homme, Bruxelles, Bruylant, 2004., str. 113-116.

¹⁹ *Engel i ostali protiv Nizozemske*, presuda, 8. lipnja 1976., Serija A, br. 22.

te imaju puno blaže posljedice. Samo razlikovanje ovih dvaju pojmova utvrđeno je u nacionalnim zakonodavstvima država ugovornica.

Zbog postojanja takvih različitih pojmova u nacionalnim zakonodavstvima bilo bi za očekivati da se čl. 6 ne primjenjuje na disciplinske postupke već je ograničen samo na kaznenu optužnicu i utvrđivanje građanskih prava i obveza. Budući da je takvo razlikovanje uobičajeno i da ESLJP jamči pravo na pošteno suđenje samo u kaznenim, a ne i disciplinskim postupcima, onda bi se moglo pretpostaviti da niti vojni postupci ne potpadaju pod jamstva iz čl. 6. Međutim, ESLJP nije zauzeo takvo stajalište. On je izrazio bojazan da bi države ugovornice mogle određena djela ili prekršaje klasificirati kao disciplinske te na taj način izbjeći primjenu čl. 6. Zbog toga je odredio:

“Ukoliko bi države ugovornice mogle vlastitom diskrecijom klasificirati kazneno djelo kao prekršaj ili goniti počinitelja “miješanog” djela po disciplinskom umjesto kaznenom postupku, primjena temeljnih odredaba čl. 6 EKLJP-a bila bi podvrgnuta njihovoj suverenoj volji. Takvo široko tumačenje dovelo bi do rezultata nespojivih sa svrhom i predmetom EKLJP”.²⁰

Kako bi se spriječio nastanak takvih povreda EKLJP-a, ESLJP je pronašao rješenje koje je već i Europska komisija²¹ iznijela u jednoj od svojih prvih rezolucija. To se rješenje kasnije ustalilo u sudskoj praksi ESLJP-a kao teorija autonomnih pojmova. Tu je Europska komisija istaknula kako konvencijski pojmovi, kaznena optužnica i građanska prava i obveze ne mogu biti sastavljeni samo pozivanjem na nacionalno pravo država ugovornica, već se oni kao autonomni pojmovi moraju neovisno tumačiti, ali uz poštivanje općih načela država ugovornica.²² Takvo poimanje autonomnih pojmova dovodi do određene asimetrije: s jedne strane javljaju se podređeni pojmovi u skladu sa značenjem koje im daje EKLJP, a s druge postoje isti takvi pojmovi s drukčijim značenjem u nacionalnim sustavima država ugovornica. Europska je komisija tada ustanovila da postoje razlike između tih pojmova, ali je istovremeno uputila i na njihovu vezu: klasifikacija prema nacionalnom pravu je značajna, ali ne i odlučujuća za njihovo značenje u okviru EKLJP-a. To vodi k stvarnom značenju izraza “autonomni”. Autonomni pojmovi u EKLJP-u imaju status semantičke neovisnosti: njihovo značenje ne smije se poistovijetiti sa značenjem istoimenih pojmova u nacionalnim pravima država ugovornica. Drugim riječima, pojmovi građanskih prava i obveza i optužnice za kazneno djelo prema EKLJP-u ne mora imati isto značenje kao i ti pojmovi u nacionalnom zakonodavstvu.

U skladu s navedenim, u predmetu *Engel protiv Nizozemske*²³ EKLJP je usvojio navedenu asimetriju u značenju autonomnih pojmova iz EKLJP-a i njihovih značenja u nacionalnim pravima država ugovornica. Tada je utvrdio da situacije u kojima države ugovornice klasificiraju određena djela kao disciplinske prekršaje, ona ipak mogu biti za potrebe tumačenja EKLJP-a i primjene čl. 6 okarakterizirana kao kaznena, te tako dobiti veći stupanj zaštite. U tome se ogleda sama bit i značenje autonomnih pojmova. Od tada, odluke u predmetu *Engel*, ESLJP je razvijao teoriju o autonomnim pojmovima, te je ona postala jednom od najznačajnijih doktrina koju je iznjedrila njegova sudska praksa. ESLJP, a i bivša Europska komisija su do sada autonomnima označili značajan broj pojmova iz EKLJP-a. Tako se autonomnima smatraju sljedeći pojmovi: kaznena

²⁰ Ibid.

²¹ Do Protokola br. 11., koji je temeljito revidirao postupak pred ESLJP, o dopustivosti zahtjeva odlučivala je Europska komisija, a o meritumu odlučivao je ESLJP. Zbog intenziviranja rada ESLJP-a takav način rada postao je neprihvatljiv – bio prespor i bilo ga je nužno promijeniti kako sam ESLJP ne bi povrijedio pravo na suđenje u razumnom roku zajamčeno EKLJP-om. Protokolom br. 11 ukida se Europska komisija, te cjelokupni postupak sada provodi ESLJP.

²² *Dvadeset i jedna pritvorena osoba protiv Njemačke*, odluka, 6. travnja 1968., br. 3139/67.

²³ *Engel protiv Nizozemske*, presuda, 8. lipnja 1986., Serija A, br. 22.

optužnica,²⁴ građanska prava i obveze,²⁵ sud,²⁶ vlasništvo,²⁷ javni službenici,²⁸ udruženje,²⁹ žrtva,³⁰ svjedok,³¹ zakonit pritvor³² i dom.³³ To znači da se nacionalno pravo uzima u obzir prilikom tumačenja navedenih pojmova. Međutim, ESLJP će uzeti u obzir činjenicu da oni potpadaju pod građanska prava i obveze u nacionalnom pravu, ali takva nacionalna klasifikacija ipak neće biti odlučujuća.³⁴

U skladu s "europskim" značenjem autonomni pojmovi dovode do stvaranja jednakih obveza za države ugovornice EKLJP-a. Također, oni omogućuju jednakost postupanja između država. ESLJP je koristeći načelo vladavine prava na područje primjene prava na pošteno suđenje ograničio tekst EKLJP-a s jedne strane na građanska prava i obveze i na optužnicu za kazneno djelo u kaznenim predmetima s druge strane. ESLJP je smatrao da ih sam naziv, autonomni pojmovi, odvajaju od njihovog značenja u nacionalnom pravu.³⁵

U novijim predmetima, nakon više od trideset godina od predmeta *Engel* ESLJP kvalificirao je autonomne pojmove kao one čija "definicija u nacionalnom pravu ima samo relativnu vrijednost, te predstavlja polazišnu točku u razumijevanju njihova značenja,"³⁶ a to znači da "se oni tumače u skladu s autonomnim značenjem u okviru EKLJP-a, a ne na temelju njihovog značenja u nacionalnom pravu."³⁷ Slično, značenje pojmova zakon i zakonitost proizlazi iz njihovih definicija u nacionalnom pravu s jedne strane i značenja koje im daje EKLJP s druge strane. Kako bi se razumjelo njihovo pravo značenje potrebno je da u nacionalnom pravu postoji pravna osnova takvih definicija te da je ona prožeta idejom o osnovnim kvalitetama prava koja proizlazi iz EKLJP-a.³⁸

Kada govorimo o autonomnim pojmovima i njihovim povredama, onda se ovdje uočava određena razlika u odnosu na utvrđivanje povreda drugih prava iz EKLJP-a. Kod povreda drugih prava iz EKLJP-a, na prvi pogled izgleda da je država kroz svoje zakonodavstvo pružila odgovarajuća jamstva za ostvarenje prava. Primjerice, kada govorimo o pravu na pošteno suđenje, koje je bilo predmet rasprave u predmetu *Engel*, njegova se zaštita sastoji u određenom činjenju i nečinjenju države kojima ona jamči njegovo ostvarenje. Države štite to pravo jamčeći optuženoj osobi: pravo na obavještanje u najkraćem roku, pružanje odgovarajućeg vremena za pripremu obra-

24 Vidi npr. *Demicoli protiv Malte*, presuda, 27. kolovoza 1991., Serija A, br. 210 i *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 28. lipnja 1984, Serija A, br. 80.

25 Vidi npr. *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, presuda, 23. prosinca 1982., Serija A, br. 52 i *König protiv Savezne Republike Njemačke*, presuda, 28. lipnja 1978., Serija A, br. 27.

26 *Belilos protiv Švicarske*, presuda, 29. travnja 1988., Serija A, br. 132.

27 *Gasus Dosier – Und Fodertechnik GmbH protiv Nizozemske*, presuda, 23. veljače 1995., Serija A, br. 306-B, *Matos e Silva Lda. i ostali protiv Portugala*, presuda, 16. rujna 1996., Reports 1996-IV., *Iatridis protiv Grčke*, presuda, 25. ožujka 1999., Reports of judgements and decisions 1999-II i *Beyeler protiv Italije*, presuda, 5. siječnja 2000., Reports of judgements and decisions 2000-XII.

28 Vidi npr. *Frydlender protiv Francuske*, presuda, 27. srpnja 2000., Reports of Judgments and Decisions 2000-VII i *Pellegrin protiv Francuske*, presuda, 18. studenoga 1999., Reports of Judgments and Decisions 1999-VIII.

29 *Chassagnou i ostali protiv Francuske*, presuda, 29. travnja 1999., Reports of Judgments and Decisions 1999-III.

30 Vidi, *Asselbourg i 78 ostalih i Greenpeace Association-Luxembourg protiv Luksemburga*, presuda, 29. lipnja 1999., Reports 1999-VI.

31 *Kostovski protiv Nizozemske*, presuda, 20. studenoga 1989., br. 11454/85.

32 *Erikssen protiv Norveške*, presuda, 27. svibnja 1997., Reports 1997-III i *Witold Litwa protiv Poljske*, presuda, 4. travnja 2000., Reports of Judgments and Decisions 2000.-III.

33 *Khatun i 180 ostalih protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka, 1. srpnja 1998., 38387/97.

34 Leach, P., *Taking a case to the European Court of Human Rights*, Oxford, Oxford University press, 2011., str. 163-164.

35 Sudre, F., *La Convention européenne des droits de l'homme*, Paris, Presses Universitaires de France, 2010., str. 34 - 35.

36 *Karakurt protiv Turske*, presuda, 20. rujna 2005., br. 45718/99 i *Chassagnou i ostali protiv Francuske*, presuda, 29. travnja 1999., Reports of Judgments and Decisions 1999-III.

37 *R.L. protiv Nizozemske*, odluka, 18. svibnja 1995., br. 22942/93.

38 Harris, D.J., et. al, op. cit., str. 16.

ne, pružanje pravne pomoći i sl. Takvo činjenje ili nečinjenje predstavlja uvjet za izvršenje i uživanje prava. Ukoliko država propusti ostvariti te uvjete dolazi do povrede odgovarajućeg prava.

Kod autonomnih pojmova povrede se na prvi pogled ne odnose na pitanje je li država ostvarila uvjete za izvršenje prava iz EKLJP-a. Problem se ovdje javlja na jednoj pojmovnoj podrazini: država kvalificira određeno konvencijsko pravo tako da kroz svoje zakonodavstvo izričito isključuje neke njegove dijelove iako prema mišljenju ESLJP-a to ne bi smjela. Tada dolazi do povreda EKLJP-a stoga što su njime zajamčeni dijelovi određenoga prava isključeni iz njegovoga sadržaja kroz zakonodavstvo države i tako ne uživaju jednaku zaštitu kao prava koja su zajamčena zakonodavstvom te države. Primjerice, budući da su vojni prekršaji u Nizozemskoj bili isključeni iz pojma kaznene optužnice, na njih se nije mogao primijeniti čl. 6 kao i zaštita koju on pruža. Posljedično, osobe protiv kojih su se vodili vojni postupci nisu se mogle pozivati i tražiti jamstva koja im pruža pošteno suđenje. Budući da ESLJP smatra da tako isključeni dijelovi konvencijskog prava ipak potpadaju pod njegov sadržaj, on će u skladu s time i ispitati je li došlo do povrede takvog prava, a onda i time do povrede EKLJP-a.³⁹

Postoje četiri zanimljiva stajališta o ovakvim povredama u semantičkom smislu.⁴⁰ Prvi je tzv. normativni karakter državne klasifikacije. Prema mišljenju ESLJP-a, moguće je da država krivo definira određeni dio prava iz EKLJP-a, a takva definicija unesena je u pozitivno zakonodavstvo države. Drugo je tzv. izazov argumentacije. Odnosi se na činjenicu da podnositelj izravno ne navodi povredu svojih prava nego dovodi u pitanje ispravnost službene klasifikacije. Do toga dolazi jer ukoliko je takva klasifikacija uistinu neispravna, podnositelj nema pravo na zaštitu koju mu pruža EKLJP. Međutim, taj izazov nije tako jednostavan. On obuhvaća argumente koji su bitni za klasifikaciju tog dijela prava općenito govoreći, a ne samo u predmetu podnositelja zahtjeva. To bi bio tzv. normativni karakter podnositeljevog izazova. Četvrto bi bila međuzavisnost između poimanja tog prava u EKLJP-u i u nacionalnom zakonodavstvu. ESLJP smatra da klasifikacija nacionalnog prava nije identična onoj koja je u EKLJP-u, ali ističe kako ona ovdje ipak nije u potpunosti nevažna.

U predmetu *Chassagnou i ostali protiv Francuske*⁴¹ podnositelji su se žalili da je prisilno članstvo u Nadležnom općinskom lovačkom društvu (fr. *Associations communales de chasse agréées*) dovelo do povrede njihovog prava na udruživanje iz čl. 11. EKLJP-a. Podnositelji su bili obvezni, usprkos njihovim etičkim predrasudama o lovu, prenijeti pravo lova na svojoj zemlji na navedeno lovačko društvo. Također, time su automatski postali članovima te udruge. Podnositelji su tvrdili da je došlo do povrede njihovog prava na udruživanje pozivajući se na jedan dio tog prava, a to je njihovo pravo na nesudjelovanje u takvoj udruzi. Posljedično, svako prisilno članstvo u bilo kojoj udruzi predstavlja povredu tog prava.

Tužena država nije dovela u pitanje takvu argumentaciju podnositelja. Ona je tvrdila kako prema francuskom pravu takvo lovačko društvo nije bilo udruga te se zbog toga podnositelj nije mogao pozivati na povredu čl. 11. ESLJP-a ovdje je istaknuo "kako nije bitno smatra li se to lovačko društvo privatnim, javnim, parajavnim ili miješanom udrugom prema francuskom pravu već je li to udruživanje prema čl. 11. EKLJP-a." Tada je iznova istaknuo važnost teorije autonomnih pojmova navodeći:

39 Letsas, G., The Truth in Autonomous Concepts: How to Interpret the ECHR, *European Journal of International Law*, Vol. 15, br. 2, 2004., str. 281-284.

40 Više o odnosu između semantičkih teorija i pravnih teorija i pravnog tumačenja vidi u Stavropoulos, N., *Objectivity in Law*, Oxford University Press, New York, 1996., str. 15-48.

41 *Chassagnou i ostali protiv Francuske*, presuda, 29. travnja 1999., Reports of Judgments and Decisions 1999-III.

“Ako bi države ugovornice, vlastitom diskrecijom, mogle klasificirati određenu udrugu kao javnu ili parajavnu, kako bi je isključile iz primjene čl. 11., to bi dovelo do rezultata nespojivog sa svrhom i smislom EKLJP-a, a to su zaštita prava koja nisu teorijska ili iluzorna, već praktična i djelotvorna.”⁴²

Nadalje, u predmetu *Engel i ostali protiv Nizozemske*, u trenutku kada je ESLJP odstupio od definicije kaznene optužnice u nizozemskom pravu, odlučio je i da se autonomni pojmovi trebaju tumačiti u skladu s tzv. zajedničkim nazivnikom zakonodavstava različitih država ugovornica. Uvođenje takvog pristupa zahtijeva određeni konsenzus koji se sastoji u poštivanju i prihvatanju različitih značenja istoimenih pojmova država ugovornica. Stoga, ESLJP, stvarajući autonomne pojmove minimalno odstupa od nacionalnih zakonodavstava. Štoviše, rezultat do kojeg dođe koristeći pristup zajedničkog nazivnika može iznenaditi samo neke države ugovornice (kao primjerice Francusku u definiciji udruge), ali ne i većinu njih.

Nadalje, u ovom radu bit će objašnjen autonomni pojam građanskih prava i obveza na način kako ga interpretira ESLJP.

4. GRAĐANSKA PRAVA I OBVEZE IZ ČL. 6 EKLJP-A

Jedno od najkontroverznijih područja u sudskoj praksi ESLJP-a je ono koje se odnosi na značenje pojma građanskih prava i obveze. Taj pojam ne obuhvaća sva prava i obveze jer se značenje “građansko” iz čl. 6 koristi samo za ona prava i obveze koja utječu na pravo na pošteno suđenje. Tome pridonosi i činjenica da u drugim međunarodnim dokumentima koji govore o zaštiti ljudskih prava kao što su Opća deklaracija o ljudskim pravima (čl.10.) i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (čl. 14.) ne postoji takva kvalifikacija prilikom zaštite prava na pošteno suđenje. Pojam “građanska” prava i obveze pronalazimo samo u EKLJP-u i izgleda da je on namjerno ubačen prilikom stvaranja samog EKLJP-a.⁴³

Definicija pojma građanskih prava i obveza polazi od objašnjenja pojma “građansko”.⁴⁴ Ono se odnosi na zaštitu svih prava koje bi pojedinac uživao po mjerodavnom nacionalnom pravu. S druge strane, ono se proteže znatno izvan područja građanskih predmeta u užem smislu. U predmetu *Ringeisen protiv Austrije*⁴⁵ utvrđeno je da svaki postupak čiji je ishod odlučujući za utvrđivanje nekog građanskog prava mora biti sukladan sa zahtjevima iz čl. 6.⁴⁶ Za razumijevanje značenja ovoga izraza bitno je uočiti da izraz “utvrđivanje”, protumačen kroz odluke ESLJP-a, traži da oko sadržaja prava i obveza postoji spor, barem u širokom značenju te riječi. Kao što je utvrđeno u predmetu *Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*⁴⁷ čl. 6 se načelno ne bi primjenjivao na slučajeve pukog administriranja, u kojima niti oko činjeničnih, niti oko pravnih pitanja nema nikakve dvojbe, no također se ni pojam spora ne bi trebao poimati na suviše formalan, tehnički način.⁴⁸ Nužno je i postojanje rješenja u takvom sporu. Taj uvjet znači da ishod spora mora ima-

42 Letsas, G., op. cit., str. 284-285.

43 Loucaides, Loukis, G., *The European Convention on Human Rights*, Leiden, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2007., str. 194.

44 Dutertre, G., *Izvodi iz sudske prakse – Evropski sud za ljudska prava*, IMTEC, Sarajevo, 2002., str. 166.

45 *Ringeisen protiv Austrije*, presuda, 16. srpnja 1971., serija A, br. 13.

46 Gomien, D., *Europska konvencija o ljudskim pravima*, Rijeka, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2007. str. 83.

47 *Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*, presuda, 23. lipnja 1981., Serija A, br. 43.

48 Uzelac, A., *Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: nova praksa Europskog suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu*, Zagreb, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vol. 1, br. 60, 2010., str. 104-105.

ti "izravan učinak" za "građansko pravo". Odnosno čl. 6 primijenit će se u svim postupcima čiji bi ishod imao izravan učinak na određivanje i/ili stvaran sadržaj građanskog prava ili obveze. Slaba povezanost spora s građanskim pravom ili obvezom kao i neznatne posljedice koje rješenje spora ima za ta prava neće dovesti do primjene čl. 6. Tako će primjena čl. 6 na nacionalne sudske postupke uvijek ovisiti o procjeni je li postupak bio odlučujući za građanska prava ili obveze u smislu njihovoga značenja iz EKLJP-a.⁴⁹

U početku ESLJP je pojam građanska prava i obveze tumačio pozivajući se na razliku između javnog i privatnog prava pa su građanska prava i obveze bili oni koji proizlaze iz privatnog prava. Međutim, s vremenom je ESLJP kroz svoju sudsku praksu pod pojam građanskih prava i obveza podvodio i pojmove javnog prava te je takva podjela postala nedostatnom.⁵⁰ ESLJP nikada nije dao točnu definiciju građanskih prava ili obveza, ali je kroz svoju sudsku praksu uveo nekoliko kriterija koji se moraju ispitati kako bi se moglo govoriti o građanskim pravima i obvezama.⁵¹ Ovdje je bitna, prvo, "vrsta samog prava", a ne njegova karakterizacija prema nacionalnom pravu. U predmetu *Ringeisen protiv Austrije*⁵² ESLJP ustanovio je:

"Čl. 6, st., 1 obuhvaća sve postupke čiji je ishod odlučujući za privatna prava i obveze bez obzira na narav propisa koji uređuje kako se neki predmet rješava (građansko, trgovačko, upravno pravo itd.) ili tijela u čijoj je nadležnosti taj predmet (redovni sud, upravno tijelo, itd.)."

Tako da nacionalno pravo ovdje nije odlučujuće.

U presudi *Mirailles protiv Francuske*⁵³ iz 2004. godine ESLJP je otišao i korak dalje te naveo:

"Kvalifikacija prava i obveza iz čl. 6 neovisna je o tome spadaju li ona pod javno ili privatno pravo, neovisna od stranaka u postupku kao i vrsti nacionalnog zakonodavstva te neovisna o nadležnosti organa koji rješavaju spor."⁵⁴

Drugo, postojanje jedinstvenog europskog pojma o prirodi prava mora se uzeti u obzir pa ako je pravo u većini država ugovornica okarakterizirano kao građansko i ESLJP će ga smatrati takvim.

Kao treće, ESLJP je istaknuo da iako pojam građanska prava i obveze ima autonomno značenje u smislu EKLJP-a, nacionalno pravo ipak nije nevažno. U predmetu *Konig protiv Njemačke*⁵⁵ ESLJP je iznio:

"Kako bi se utvrdilo spada li pravo pod građansko prema značenju koje mu daje EKLJP potrebno je ispitati njegov materijalni sadržaj i učinke tog prava, a ne njegovu pravnu klasifikaciju u nacionalnom pravu."

ESLJP prilikom odlučivanja potpada li određeno pravo pod građansko uzima u obzir sve okolnosti određenog predmeta i o tome odlučuje od predmeta do predmeta koji dolaze pred njega pa je jednostavnije gledati predmete i okolnosti u kojima je ESLJP ustanovio da je određeno pravo ili obveza građansko ili obrnuto, da ono to nije.⁵⁶

Kao što je već navedeno, ESLJP je zauzeo stajalište da je bitan sadržaj o kojemu se odlučuje, a ne vrsta postupka u kojem se o njima odlučuje, tako da se načelno može preispitivati suđenje

49 Leach, P., op. cit., str. 246.

50 Pettiti, L., Decaux, E., Imbert, P., La Convention européenne des droits de l'homme, Commentaire article par article, Paris, Economica, 1999. str. 251.

51 Ovey, C., White, R., The European Convention on Human Rights, Third Edition, Oxford University Press, New York, 2006., str. 164.

52 *Ringeisen protiv Austrije*, presuda, 16. srpnja 1971., serija A, br.13.

53 *Mirailles protiv Francuske*, presuda, 9. ožujka 2004., br. 63156/00.

54 Van Drooghenbroeck, S., La Convention Européenne des droits de l'homme: Trois Années de la Cour Européenne des droits de l'homme 2002.-2004., Bruxelles, Larcier, 2006., str. 90.

55 *Konig protiv Njemačke*, presuda, 28. lipnja 1978., Serija A, br. 27.

56 Dragos, C., The right to a fair trial, Juridical Current, Vol. 13, br. 3, 2010., str. 36.

u svim vrstama postupka, od kaznenog i stegovnog, preko parničnog i upravnog, pa i postupka pred drugim tijelima s javnim ovlastima. Bitno je da se u tim postupcima odlučuje o pravima i obvezama privatnog prava, što obuhvaća i imovinska pitanja, i statusne, radne ili trgovačke stvari. Nadalje, kako je razlikovanje između javnog i privatnog prava prestalo biti odlučujuće, ESLJP je smatrao da pojam građanskih prava i obveza obuhvaća i odlučivanje o davanju ili oduzimanju licenci za vođenje klinike,⁵⁷ otvaranje benzinske crpke⁵⁸ ili točenje alkohola,⁵⁹ postupke izdavanja građevinskih dozvola, eksproprijacije (izvlaštenja) i prostornog planiranja,⁶⁰ postupke u svezi s oštetom u upravnom postupku⁶¹ itd.⁶² Tu spadaju i odlučivanja o pojedinim pravima iz područja socijalne skrbi i socijalnog osiguranja koja su u početku bila izvan primjene čl. 6.⁶³ Tako je u presudama *Feldbrugge protiv Nizozemske* i *Salesi protiv Italije*,⁶⁴ presudni čimbenik u odluci ESLJP-a da se ovdje radi o građanskim pravima i obvezama, bila činjenica da su elementi privatnog prava nadvladali one javnog.⁶⁵ Ovdje se radilo o socijalnom osiguranju koje je tako potpalo pod građanska prava i obveze što je i potvrđeno kasnije u predmetu *Schouten and Meldrum protiv Nizozemske*.⁶⁶ Nadalje, jamstva iz čl. 6 primjenjuju se i na određena područja obiteljskog prava kao što je stavljanje djece pod javnu skrb,⁶⁷ usvojenje,⁶⁸ udomljenje⁶⁹ itd. Ova se jamstva primjenjuju i na postupke u kojima je postavljen zahtjev za kompenzacijom zbog nezakonitog pritvaranja na temelju čl. 5, st. 5 EKLJP-a.⁷⁰

Čl. 6 obuhvaća i postupke pred ustavnim sudom kada je ishod takvog postupka odlučujući za neko građansko pravo koje štiti navedeni članak.⁷¹ Čak i apstraktna ocjena ustavnosti zakona može biti odlučujuća za uživanje nekog građanskog prava, i time obuhvaćena zahtjevima poštenog suđenja.⁷²

S druge strane, pojedini tipovi sporova bili su sve do danas isključeni iz polja primjene prava na pošteno suđenje, kao primjerice predmeti u kojima se odlučuje o poreznim obvezama,⁷³ biračkom pravu,⁷⁴ protjerivanju iz zemlje⁷⁵ ili o pravu na državljanstvo.⁷⁶ Dugo vremena ESLJP se dr-

57 *König protiv Njemačke*, presuda, 28. lipnja 1978., Serija A, br. 27.

58 *Bentham protiv Nizozemske*, presuda, 23. listopada 1985., Serija A, br. 97.

59 *Tre Traktörer Aktiebolag protiv Švedske*, presuda, 7. srpnja 1989., Serija A, br. 159.

60 Vidi, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, presuda, 23. prosinca 1982., Serija A, br. 52, *Håkansson i Sturesson protiv Švedske*, presuda, 21. veljače 1990., Serija A, br. 191-A i *Erkner i Hofauer protiv Austrije*, presuda, 23. travnja 1987., Serija A, br. 117.

61 *Editions Pèriscope protiv Francuske*, presuda, 26. ožujka 1992., Serija A, br. 234-B.

62 Uzelac, A., op. cit., str. 105.

63 Matadi, Nenga, G., *Le droit à un procès équitable*, Louvain-La-Neuve, Academia-Bruylant, 2010., str. 130.

64 *Feldbrugge protiv Nizozemske*, presuda, 29. svibnja 1986., Serija A, br. 99 i *Salesi protiv Italije*, presuda, 26. veljače 1993., Serija A, br. 257-E.

65 Mowbray, A., *Cases and materials on the European Convention on Human Rights*, New York, Oxford University Press, 2007., str. 354.

66 *Schouten and Meldrum protiv Nizozemske*, presuda, 9. prosinca 1994., Serija A, br. 304.

67 *McMichael protiv Ujedinjenog kraljevstva*, presuda, 24. veljače 1995., Serija A, br. 307-B.

68 *Keegan protiv Irske*, presuda, 26. svibnja 1994., Serija A, br. 290.

69 *Eriksson protiv Švedske*, presuda, 22. lipnja 1989., presuda, Serija A, br. 156.

70 Ovey, C., op. cit., str. 166.

71 *Kraska protiv Švicarske*, presuda, 19. travnja 1994., Serija A, br. 254-B.

72 Gomien, D., op. cit., str. 83.

73 *Ferrazzini protiv Italije*, presuda, 12. srpnja 2001., Reports of Judgments and Decisions 2001-VII.

74 *Pierre-Bloch protiv Francuske*, presuda, 21. listopada 1997., br. 120/1996/732/938.

75 *Maaouia protiv Francuske*, presuda, 5. listopada 2000., br. 39652/98.

76 *S. protiv Švicarske*, odluka, 15. prosinca 1988., br. 13325/87 i *Naumov protiv Albanije*, odluka, 4. siječnja 2005., br. 10513/03.

žao presedana iz predmeta *Pellegrin*⁷⁷ prema kojem se na sporove državnih službenika s državom ne primjenjuju jamstva iz čl. 6, da bi u presudi u predmetu *Eskelinen*⁷⁸ iz 2007. godine probio i to ograničenje.⁷⁹ Učinak presude u predmetu *Eskelinen* doveo je tako do situacije da ukoliko nacionalno pravo određene države ugovornice osigurava zaštitu državnih službenika od nepoštenog i nezakonitog postupanja, bilo u upravnom pravu (kao što je to u Francuskoj), bilo u radnom pravu (kao što je to u Ujedinjenom Kraljevstvu), pristup ESLJP-a takvim državnim službenicima je jednostavniji. S druge strane, ukoliko nacionalno pravo ne pruža takvu zaštitu državnim službenicima onda će oni morati uvjeriti ESLJP da odbijanje pružanja takve zaštite nije u skladu s čl. 6.⁸⁰ U tom predmetu Veliko vijeće uvelo je dva kriterija koja moraju biti kumulativno ispunjena, a kojima se čl. 6. onda ne primjenjuje na javne službenike. To su sljedeći kriteriji: prvo, država u svom nacionalnom pravu mora izričito navesti koji su javni službenici izuzeti od prava na pristup sudu i drugo, izuzeća od prava koja jamči čl. 6 moraju biti objektivno opravdana u interesu države.

Ukratko, može se reći da se čl. 6 pod svojom odrednicom "građanskih" prava ne primjenjuje samo na privatnopravne parnične postupke, nego i na veliko mnoštvo javnih postupaka čiji ishod izravno utječe na osobna prava pojedinaca. Njegova primjenjivost, međutim, nije neograničena. Stoga, on se ne može primijeniti u određenim područjima javnog prava u kojima se, u načelu, može vidjeti da su prava pojedinca uglavnom javnopravne naravi (oporezivanje, imigracija, rješavanje postupovnih pitanja itd.) i ondje gdje ne postoji prava analogija s osobnim pravima. Nadalje, čak i u područjima kao što su prostorno planiranje i izdavanje dozvola, u kojima je donesena odluka da se primjenjuje čl. 6, postoje određeni aspekti odluka javnih tijela na koje se on ne primjenjuje i koji stoga ne moraju podlijetati uvjetima poštenog suđenja. Budući da se sudska praksa brzo razvija točan je opseg primjenjivosti čl. 6 u određenim područjima još uvijek otvoren za raspravu.

5. GRAĐANSKA PRAVA I OBVEZE I REPUBLIKA HRVATSKA

ESLJP je kroz svoju sudsku praksu detaljno obrazložio što potpada pod pojam građanskih prava i obveza te na taj način stvorio njihovo autonomno tumačenje kao što je i objašnjeno u ovom radu. Nadalje, u ovom radu bit će prikazani predmeti u kojima je ESLJP odlučivao potpada li određeno pravo pod građanska prava i obveze iako se u Republici Hrvatskoj ne bi moglo tretirati kao takvo. Navedena sudska praksa je od velikog značenja za Republiku Hrvatsku budući da se onda i dalje opisane predmete treba smatrati građanskima u smislu čl. 6 što za sobom povlači i primjenu svih jamstava iz tog članka.

Prije samih presuda potrebno je reći kako izraz "civil rights and obligations" u engleskom tekstu čl. 6 EKLJP-a preveden je kao "prava i obveze građanske naravi". Međutim, čl. 29. hrvatskoga Ustava⁸¹ jamči pravo na pošteno suđenje o "pravima i obvezama". Ispuštajući atribut "građanske naravi", ustavno je jamstvo nadišlo po opsegu jamstva iz EKLJP-a, jer je protegnuto na sva prava i obveze, pa čak i ona koja po praksi suda nisu obuhvaćena u čl. 6. Time je stvorena zanimljiva dvojnost režima, jer bi se unutar domaćega pravnog sustava sva sredstva za zaštitu prava na po-

77 *Pellegrin protiv Francuske*, presuda, 18. studenoga 1999., Reports of Judgments and Decisions 1999-VIII

78 *Vilho Eskelinen i ostali protiv Finske*, presuda, 19. travnja 2007., br. 63235/00.

79 Uzelac., A. op.cit., str. 106.

80 Janis, W., Mark et al., European Human Rights law, Text and materials, New York, Oxford university press, 2008., str. 762.

81 Ustav Republike Hrvatske, NN br. 56/90., 135/97., 8/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10. i 85/10.

šteno suđenje (uključujući ustavnu tužbu i zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku) mogla koristiti u odnosu na sva prava koja priznaje nacionalni poredak, s time da se nakon iscrpljivanja tih sredstava određena od njih (npr. ona koja se odnose na utvrđivanje poreznih obveza ili postupke priznavanja državljanstva) ne bi s uspjehom dalje mogla štititi pred ESLJP-om.⁸²

ESLJP je u nekoliko predmeta u odnosu na Hrvatsku ispitivao što potpada pod pojam građanskih prava i obveza. U predmetu *Olujić protiv Hrvatske*⁸³ ESLJP je ispitivao potpada li stegovni postupak koji se vodio protiv podnositelja pred Državnim sudbenim vijećem pod pojam građanskih prava i obveza te tako uvjetuje i primjenu čl. 6. ESLJP je prvo ustanovio da se spor koji se odnosi na razrješenje suca ne tiče njegovih građanskih prava ili obveza iz čl. 6. Međutim, primjenjujući kriterije is presude *Eskelinen*, utvrdio je da se čl. 6 može primijeniti u navedenom kontekstu. Nadalje, utvrdio je i da je Državno sudbeno vijeće vršilo sudske ovlasti u stegovnom postupku protiv podnositelja te se ono tako smatra neovisnim sudom osnovanim zakonom. Temeljem svega navedenog, ESLJP je zaključio da se čl. 6 primjenjuje sa svog građanskog osnova na stegovni postupak podnositelja.

U predmetu *Bačić protiv Hrvatske*⁸⁴ ESLJP je utvrdio da je i primjenjivost čl. 6 sa svojeg građanskog osnova na stečajni postupak neupitna. Primjećuje da, prema hrvatskome pravu, ako se nad određenim poduzećem otvori stečajni postupak, njegovi vjerovnici imaju pravo svoje tražbine ostvarivati isključivo u stečajnome postupku. Stoga se prekidaju svi građanski postupci protiv tog poduzeća dok stečajni upravitelj na ispitnom ročištu u stečajnom postupku ne prihvati ili ne ospori tražbine što su ih prijavili vjerovnici. Ako stečajni upravitelj prihvati tražbinu koja je bila predmet ispitivanja u građanskom postupku, tražbina se smatra konačno utvrđenom, a građanski se postupak kao posljedica toga više ne vodi. Ako ospori tu tražbinu, mora preuzeti građanski postupak koji je u tijeku, koji će se prema tome nastaviti i u kojem će se odlučiti o tražbini. Dakle, u smislu čl. 6 EKLJP-a građanski i stečajni postupak uzimaju se kao jedna cjelina.

Nadalje, u predmetu *Buj protiv Hrvatske*⁸⁵ Vlada RH utvrdila je da čl. 6, st. 1 EKLJP-a nije primjenjiv na ovaj predmet. Ostavinski postupak podnositelja je nesporan, izvanparnični postupak i ne uključuje izvorni i ozbiljan spor. Glede daljnjega upisa u zemljišnu knjigu, Vlada je tvrdila da nije bilo spora, budući da je u ovome predmetu upis prava vlasništva trebao izvršiti sud po službenoj dužnosti, a ne na zahtjev podnositelja. Oba dijela postupka nisu stoga sukladna *ratione materiae* s čl. 6, st. 1. ESLJP podsjeća da čl. 6, st. 1 EKLJP-a traži da svi stadiji pravnog postupka „za odlučivanje...o građanskim pravima i obvezama“, ne isključujući stadije nakon presude o osnovanosti, budu riješeni u razumnome roku.⁸⁶ Ovrhu presude koju je donio bilo koji sud treba stoga smatrati sastavnim dijelom „suđenja“ u svrhu čl. 6.⁸⁷

Glede naknadnog upisa vlasništva u zemljišnu knjigu, ESLJP primjećuje da mu je svrha bila upisati promjene vlasništva zemljišta učinjene odlukom donesenom u ostavinskome postupku, a to je trebao po službenoj dužnosti izvršiti zemljišnoknjižni odjel Općinskoga suda. Kad je to tako, ovaj postupak služi kao funkcionalni ekvivalent ovrsi. Štoviše, bez obzira na činjenicu je li čl. 6 primjenjiv na ostavinski postupak ili nije, ESLJP podsjeća da ovršna isprava kojom se utvr-

82 Uzelac, A., op. cit., str. 116.

83 *Olujić protiv Hrvatske*, presuda, 5. veljače 2009., br. 22330/05.

84 *Bačić protiv Hrvatske*, presuda, 16. prosinca 2004., br. 3742/02.

85 *Buj protiv Hrvatske*, presuda, 1. lipnja 2006., br. 24661/02.

86 Vidi, *Estima Jorge protiv Portugala*, presuda, 21. travnja 1998., Reports of Judgments and Decisions 1998-II i *Robins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 23. rujna 1997., Reports of Judgments and Decisions 1997-V.

87 *Hornsby protiv Grčke*, presuda, 19. ožujka 1997., Reports of Judgments and Decisions 1997-II.

đuju građanska prava ne mora nužno proizlaziti iz postupka na koji je čl. 6 primjenjiv.⁸⁸ Rješenje Općinskog suda od 8. lipnja 1999. godine predstavljalo je ovršnu ispravu, bez obzira na narav ostavinskoga postupka. Iako se upis prava vlasništva podnositelja u ovome predmetu po domaćem pravu ne bi smatrao konstitutivnim, daljnji postupak upisa u zemljišne knjige bio je odlučan za djelotvorno vršenje njegovih prava, tj. slobodno uživanje njegovoga vlasništva. Nakon toga rješenja brat podnositelja uložio je žalbu prigovarajući odluci o troškovima postupka. U travnju 2002. godine Županijski sud žalbu je proglasio nedopuštenom. U trenutku podnošenja zahtjeva ESLJP-a pravo vlasništva podnositelja nad naslijeđenom imovinom nije bilo upisano u zemljišnu knjigu. Dok se ne izvrši taj upis, podnositelj ostaje značajno ograničen u slobodnom raspolaganju svojim vlasništvom. Stoga se na taj dio postupka primjenjuje čl. 6, st. 1.

Slično je utvrdio i u predmetu *Debelić protiv Hrvatske*.⁸⁹ Vlada je tvrdila da postupak podnositelja koji se odnosi na reviziju ne potpada pod okvir čl. 6, st. 1 EKLJP-a, budući da se u domaćem pravu takav zahtjev smatra izvanrednim pravnim sredstvom. ESLJP kao prvo napominje da samo ime koje je dano postupku u domaćem pravnom sustavu ili činjenica da ga domaće pravosuđe smatra izvanrednim pravnim sredstvom ne može biti odlučujuće: odlučna je priroda i doseg postupka u pitanju.⁹⁰ Nadalje, ustaljena je praksa ESLJP-a da postupci slijedom zahtjeva za reviziju ili za ukidanje presude spadaju u domet čl. 6, st. 1.⁹¹

Glede prirode postupka po zahtjevu za revizijom u građanskim stvarima u Hrvatskoj, ESLJP opaža da Vrhovni sud može, ako utvrdi da je takav zahtjev osnovan, ukinuti presudu nižeg stupnja i vratiti predmet na ponovno suđenje, ili čak u određenim slučajevima sam odlučiti o predmetu. Razlozi za reviziju izričito su navedeni u Zakonu o parničnom postupku i nisu podložni diskrecijskoj ocjeni suda. Štoviše, radi iscrpljivanja pravnih sredstava, Ustavni zakon o Ustavnom sudu zahtijeva da žalitelj prethodno podnese zahtjev za reviziju kad god je to dopušteno. Ustavna tužba je, s druge strane, prethodni uvjet za podnošenje tužbe ESLJP-a. U tim okolnostima, zaključuje da je postupak koji slijedi nakon zahtjeva za reviziju odlučan za građanska prava i obveze podnositelja i da spada u domet čl. 6, st. 1.

U *Oršuš i drugi protiv Hrvatske*⁹² ESLJP primjećuje da prema načelima objavljenim u njegovoj sudskoj praksi⁹³ spor o nekom "pravu" za koje se može barem argumentirano tvrditi da je priznato prema domaćem pravu mora biti istinski i ozbiljan. On se može odnositi ne samo na stvarno postojanje prava, već i na njegov opseg i način njegovoga ostvarivanja. Ishod postupka mora biti izravno presudan za pravo o kojemu je riječ. Nadalje, odluka o tomu treba li se određeno pravo smatrati građanskim na način kako to određuje EKLJP mora se donijeti s obzirom na materijalni sadržaj i učinke tog prava prema domaćem pravu dotične države, a ne samo na njegovu zakonsku klasifikaciju.⁹⁴ Dakle, prilikom utvrđivanja tiče li se ovaj predmet odlučivanja o građanskom pravu, relevantna je isključivo vrsta prava o kojemu je riječ. U ovome predmetu ESLJP primjećuje da se postupak pred domaćim sudovima odnosio na navode podnositelja o povredi njihovoga prava da ne budu diskriminirani na području obrazovanja, njihovoga prava na obrazovanje i nji-

88 *Estima Jorge protiv Portugala*, presuda, 21. travnja 1998., Reports of Judgments and Decisions 1998-II.

89 *Debelić protiv Hrvatske*, presuda, 26. svibnja 2005., br. 2448/03.

90 *San Leonard Band Club protiv Malte*, presuda, 29. srpnja 2004., Reports of Judgments and Decisions 2004-IX.

91 *Vidi, H.E. protiv Austrije*, presuda, 11. srpnja 2002., br. 335005/96 i *Cobianchi protiv Italije (br. 1)*, presuda, 9. studeni 2000., br. 43434/98.

92 *Oršuš i ostali protiv Hrvatske*, presuda, 17. srpnja 2008., <http://www.pravosudje.hr/default.asp?gl=200809040000005>.

93 *Pudas protiv Švedske*, presuda, 27. listopada 1987., Serija A, br. 125-A.

94 *König protiv Njemačke*, presuda, 28. lipnja 1978., Serija A, br. 27.

hovoga prava da ne budu podvrgnuti nečovječnom i ponižavajućem postupanju. Podnositelji su svoje prigovore iznijeli pred redovne građanske sudove i pred Ustavni sud te je ispitana osnovanost njihovih prigovora.

ESLJP podsjeća da je već utvrdio da je čl. 6 primjenjiv u predmetima koji se tiču prava osobe da ne bude diskriminirana na temelju vjerskog uvjerenja ili političkog mišljenja.⁹⁵ ESLJP ne vidi razloga za zauzimanje različitog pristupa prema predmetima koji se, *inter alia*, tiču navodne diskriminacije na temelju rase. Nadalje, pravo podnositelja da ne bude diskriminirani na temelju rase nedvojbeno je zajamčeno čl. 14., st. 1. Ustava Republike Hrvatske⁹⁶ te se kao takvo može ostvarivati pred redovnim građanskim sudovima u nacionalnom pravnom sustavu. S obzirom na naprijed navedeno, ESLJP utvrđuje da je čl. 6 primjenjiv u ovome predmetu.

Nadalje, u predmetu *Vanjak protiv Hrvatske*⁹⁷ podnositelj zahtjeva bio je policijski službenik. Godine 1996. kolege su ga pozvale u policijsku postaju gdje je ispitan u svezi sa sumnjom da je posredovao u pribavljanju krivotvorene domovnice za izvjesnog H.Ć.-a. U izjavi danoj na zapisnik policiji, podnositelj zahtjeva priznao je da je posredovao u pribavljanju nelegalne domovnice za H.Ć.-a. Policija je na zapisnik uzela izjave i od još dvije osobe, H.Ć.-a i B.J.-a, s time da tom prilikom podnositelj zahtjeva nije bio nazočan. Te izjave podnositelju zahtjeva nisu dostavljene. Protiv podnositelja zahtjeva pokrenut je disciplinski postupak pred Disciplinskim sudom Policijske uprave u kojem je podnositelj proglašen krivim i izrečena mu je disciplinska mjera prestanka radnog odnosa. Podnositelj se žalio, ali je drugostupanjski disciplinski sud potvrdio prvostupanjsku presudu i izmijenio pravnu klasifikaciju djela. Podnositelj je podnio tužbu Upravnom sudu koja je odbijena. Nakon toga je tražio ponavljanje disciplinskog postupka jer je paralelno vođeni kazneni postupak protiv podnositelja obustavljen zbog nedostatka dokaza. Budući da je činjenična osnova disciplinskog postupka bila istovjetna onoj za kazneni postupak tvrdio je da nije bilo osnove za izricanje disciplinskih mjera. Taj zahtjev je odbačen jer obustava kaznenog postupka protiv podnositelja zahtjeva nije činjenica koja bi bila relevantna za odluku o njegovoj disciplinskoj odgovornosti. Podnositelj zahtjeva potom je podnio tužbu Upravnom sudu koja je odbijena. Ustavna tužba koju je nakon toga podnio odbačena je kao nepravovremena.

U postupku pred ESLJP-om podnositelj se pozvao na povredu čl. 6. Prilikom odlučivanja o dopuštenosti zahtjeva ESLJP je presudio da kad je riječ o primjenjivosti čl. 6 na disciplinski postupak protiv državnog službenika, u načelu nema opravdanja za isključenje redovnih radnih sporova državnih službenika poput onih koji se odnose na plaće, doplatke i slična prava iz jamstava čl. 6 s osnove posebne naravi odnosa između određenog državnog službenika i dotične države. Zapravo, postojat će presumpcija da se čl. 6 primjenjuje. Tužena će država morati dokazati, kao prvo, da podnositelj zahtjeva, koji je državni službenik, nema pravo pristupa sudu prema nacionalnom pravu i, kao drugo, da je opravdano isključenje prava iz čl. 6 u odnosu na tog državnog službenika.⁹⁸

U ovom se predmetu postupak odnosio na disciplinsku mjeru, to jest otpuštanje podnositelja zahtjeva iz policijske službe. Iako je u prethodno spomenutoj presudi u predmetu *Vilho Eskelinen* ESLJP dao neiscrpan popis primjera "redovnih radnih sporova" na koje bi se čl. 6 u načelu

95 Vidi, *Tinnelly & Sons Ltd i ostali i McElduff i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 10. srpnja 1998., Reports of Judgments and Decisions 1998-IV i *Devlin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 30. listopada 2001., br. 29545/95.

96 Ustav Republike Hrvatske, NN br. 41/2001 (pročišćeni tekst) i NN br. 55/2001 (ispravak), čl. 14.: "Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, nezavisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki."

97 *Vanjak protiv Hrvatske*, presuda, 14. siječnja 2010., www.mprh.hr/lgs.axd?t=16&id=1277.

98 *Vilho Eskelinen i ostali protiv Finske*, presuda, 19. travnja 2007., br. 63235/00.

trebao primjenjivati, on time iz primjene tog članka nije isključio i ostale postupke koji se odnose na radne sporove. ESLJP je u više navrata presudio da disciplinski postupci u kojima se dovodi u pitanje pravo daljnjeg obavljanja zanimanja otvaraju "contestations" (sporove) o građanskim pravima u smislu čl. 6.⁹⁹

Nadalje, kad je riječ o pitanju je li podnositelj zahtjeva imao pristup sudu u odnosu na disciplinski postupak koji se vodio protiv njega, primjena testa *Eskelinen* daje potvrđan odgovor. ESLJP u tom pogledu konstatira da su podnositeljev predmet razmatrali disciplinski sudovi na dvije razine, a nakon toga i Upravni sud i Ustavni sud. Hrvatski je sustav, dakle, podnositelju zahtjeva osigurao "pravo na sud", jedan vid kojega je i pravo pristupa. Iz toga slijedi da je, sa svog građanskog naslova, čl. 6 primjenjiv na disciplinske postupke o kojima je u ovome predmetu riječ.¹⁰⁰

*Imobilije marketing d.o.o. i Ivan Debelić protiv Hrvatske*¹⁰¹ je bio predmet u kojem su podnositelji zahtjeva sklopili ugovor o zakupu s gđom K.K. kojim su joj oni kao zakupodavci dali u zakup svoj poslovni prostor na razdoblje od pet godina. K.K. im se zauzvrat kao zakupoprinka obvezala plaćati kunsku protuvrijednost iznosa od 10.000,00 njemačkih maraka godišnje. S obzirom na to da je K.K. platila samo protuvrijednost od 1.500,00 DEM od iznosa, podnositelji zahtjeva pokrenuli su ovršni postupak 26. srpnja 1999. godine. Podnositelji zahtjeva pokrenuli su još deset ovršnih postupaka pred istim sudom radi namirenja svojih potraživanja nastalih iz navedenog ugovora o zakupu do 26. listopada 2009. godine. U međuvremenu su pokrenuli i izvanparnični postupak tražeći od suda da odredi prethodnu mjeru - jednu vrstu mjere osiguranja - kojom bi se zamrznuo bankovni račun K.K. za iznos koji odgovara kunskoj protuvrijednosti 47.000 DEM, tj. preostalom iznosu zakupnine koji bi dospio prije isteka ugovora o zakupu. U trenutku podnošenja zahtjeva ESLJP postupci su još bili u tijeku.

U postupku pred ESLJP-om podnositelji zahtjeva prigovorili su između ostalog da je duljina izvanparničnog postupka bila prekomjerna i da je time došlo do povrede čl. 6. Vlada je tvrdila da se u ovom predmetu ne radi ni o kakvom odlučivanju o "građanskim pravima i obvezama" i da stoga članak 6 nije primjenjiv na taj postupak. ESLJP je prilikom odlučivanja o primjenjivosti čl. 6 u ovom predmetu ponovio da se čl. 6 u svom "građanskom dijelu" primjenjuje samo na postupke kojima se odlučuje o građanskim pravima i obvezama. Nadalje, bilježi da se postupak kojemu se prigovara tiče privremene mjere i da se svim privremenim mjerama ne odlučuje o građanskim pravima i obvezama. ESLJP je u svojoj presudi u predmetu *Micallef protiv Malte*,¹⁰² postavio kriterije na temelju kojih bi čl. 6, mogao biti primjenjiv na postupak koji se odnosi na privremene mjere:

"Kao prvo, pravo o kojemu se radi i u glavnom postupku i u postupku za određivanje privremene mjere treba biti "građansko" u samostalnom smislu tog pojma koji mu daje čl. 6.¹⁰³ Kao drugo, priroda privremene mjere, njezin predmet i svrha kao i njezini učinci na pravo o kojemu je riječ trebaju biti temeljito razmotreni. Čl. 6 će biti primjenjiv uvijek kad se može smatrati da se pri-

99 Vidi *Philis protiv Grčke* (br. 2), presuda, 27. lipnja 1997., *Reports of Judgments and Decisions* 1997-IV, *Gautrin i ostali protiv Francuske*, presuda, 20. svibnja 1998., *Reports of Judgments and Decisions* 1998-III te *W.R. protiv Austrije*, presuda, 21. prosinca 1999., br. 26602/95.

100 Vidi *Melek Sima Yilmaz protiv Turske*, presuda, 30. rujna 2008., br. 37829/05, *Olujić protiv Hrvatske*, presuda, 5. veljače 2009., br. 22330/05 te *Bayer protiv Njemačke*, presuda, 16. srpnja 2009., br. 8453/04.

101 *Imobilije marketing d.o.o. i Ivan Debelić protiv Hrvatske*, odluka, 3. svibnja 2011., www.mprh.hr/lgs.axd?t=16&id=3030.

102 *Micallef protiv Malte*, presuda, 15. listopada 2009., br. 17056/06.

103 Vidi, *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis protiv Grčke*, presuda, 9. prosinca 1994., Serija A, br. 301-B, *König protiv Njemačke*, presuda, 28. lipnja 1978., Serija A, br. 27, *Ferrazzini protiv Italije*, presuda, 12. srpnja 2001., br. 44759/98, i *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 19. listopada 2005., br. 32555/96.

vremenom mjerom djelotvorno odlučuje o građanskom pravu ili obvezi o kojoj se radi, bez obzira koliko dugo je na snazi.”

Glede prvog kriterija, ESLJP primjećuje da se u svrhu testa *Micallef* naprijed navedeni ovršni postupak treba smatrati “glavnim postupkom”. Podnositelji zahtjeva su u tom postupku tražili povrat svojih dospjelih rata najamnine od K.K. U izvanparničnom postupku za određivanje prethodne mjere, koji se u svrhu testa *Micallef* treba smatrati “postupkom za određivanje privremene mjere” podnositelji zahtjeva su tražili osiguranje budućeg namirenja svojeg zahtjeva za isplatu rata zakupnine koje još nisu bile dospjele. Budući da je pravo dobiti najamninu od zakupnika, o kojemu se radilo i u “glavnom” postupku i u “postupku za određivanje privremene mjere” “građansko” pravo u smislu čl. 6 ESLJP-a nalazi da je u ovome predmetu zadovoljen kriterij testa *Micallef*.

Glede drugoga kriterija, ESLJP primjećuje da se prema hrvatskom pravu prethodne mjere, kao što je ona čije je određivanje tražio podnositelj zahtjeva u navedenom izvanparničnom postupku, smatraju, s obzirom na njihov predmet i svrhu, zaštitnim (konzervacijskim) mjerama, tj. mjerama čija je svrha osigurati buduće namirenje vjerovnikovog potraživanja.¹⁰⁴ U smislu njihovog učinka, one samo stvaraju izvjesna stvarna (*in rem*) prava te ne vode niti do potpunog niti do djelomičnog namirenja vjerovnikove tražbine.

ESLJP nadalje primjećuje da podnositelji zahtjeva u ovome predmetu nisu mogli namiriti svoja potraživanja koja su nastala iz ugovora o zakupu zbog nedostatnih sredstava na računu njihovog dužnika. To je bilo tako iako je taj račun bio zamrznut u naprijed navedenom ovršnom postupku, tj. samo sedam dana nakon što su podnositelji zahtjeva zatražili određivanje prethodne mjere o kojoj je riječ u izvanparničnom postupku, koja bi mjera imala isti učinak. Stoga duljina izvanparničnog postupka kojemu se prigovara nije mogla imati nikakav utjecaj na izgleda za namirenje tražbina podnositelja zahtjeva. Stoga je taj postupak postao nevažan i izgubio svoju svrhu. Duljina tog izvanparničnog postupka koja iznosi samo sedam dana, ne može se smatrati prekomjernom. Stoga se ne može tvrditi da je duljina izvanparničnog postupka o kojemu je riječ dovela interese podnositelja zahtjeva u nepovoljniji položaj i da je bitno umanjila značenje konačnog ishoda glavnog postupka.¹⁰⁵

ESLJP u takvim okolnostima drži kako se ne može smatrati da se prethodnom mjerom koju su tražili podnositelji zahtjeva “djelotvorno odlučuje o građanskom pravu ili obvezi o kojoj se radi” u smislu testa *Micallef*, i da stoga u ovome predmetu nije zadovoljen drugi kriterij toga testa. ESLJP stoga upućuje na svoju sudsku praksu prije *Micallefa*, koja još uvijek vrijedi u okolnostima kao što su ove koje prevladavaju u ovome predmetu, a prema kojoj se čl. 6 ne primjenjuje

¹⁰⁴ Hrvatska pravna znanost razvrstala je mjere osiguranja u tri glavne vrste prema njihovoj svrsi: (a) zaštitne (konzervacijske) mjere, (b) regulatorne mjere i (c) anticipativne mjere.

Zaštitne mjere su one mjere čija je svrha stvoriti uvjete za buduće namirenje vjerovnikove tražbine. Sudsko i javnobilježničko založno pravno osiguranje tražbina, sudsko i javnobilježničko (fiducijarno) osiguranje, osiguranje zasnivanjem založnog prava na nekretnini, sve prethodne mjere i većina privremenih mjera smatraju se zaštitnim mjerama. Regulatorne mjere su one mjere čija je svrha privremeno urediti odnose između stranaka. Određene privremene mjere smatraju se regulatornim mjerama. Anticipativne mjere su one mjere čija je svrha namirenje vjerovnikove tražbine unaprijed. Osiguranje prethodnom ovrhom i određene privremene mjere smatraju se anticipativnim mjerama. U smislu njihova učinka, hrvatska pravna znanost razvrstava mjere osiguranja (privremene mjere) u tri glavne kategorije: (a) one koje dovode do (potpunog ili djelomičnog) namirenja tražbina vjerovnika (osiguranje prethodnom ovrhom i određene privremene mjere), (b) one koje stvaraju određena stvarna prava, prava *in rem* (sudsko i javnobilježničko založno pravno osiguranje tražbina, sudsko i javnobilježničko (fiducijarno) osiguranje, osiguranje zasnivanjem založnog prava na nekretnini i sve prethodne mjere), i (c) one koje stvaraju određena kvazi stvarna (*in rem*) prava ili koje *de facto* uklanjaju ili smanjuju rizik buduće nemogućnosti da se namiri vjerovnikova tražbina (sve privremene mjere).

¹⁰⁵ Vidi, *Balyuk protiv Ukrajine*, odluka, 6. rujna 2005., br. 17696/02, ili, obratnim tumačenjem, *Markass Car Hire Ltd protiv Cipra*, odluka, 23. listopada 2001., br. 51591/99.

na zaštitni postupak (fr. *procédure de caractère conservatoire*) u kojemu se traži određivanje privremene mjere.¹⁰⁶ Stoga se čl. 6 ne primjenjuje na postupak kojemu se prigovara.

U *Štokalo i drugi protiv Hrvatske*¹⁰⁷ godine 1963. vlasti su nacionalizirale zemljište u vlasništvu prvog podnositelja zahtjeva i njegovog brata g. V. Š., koji je bio ujak druge podnositeljice zahtjeva i otac treće podnositeljice zahtjeva. Godine 1964. na tom je mjestu sagrađen restoran. Izgleda da je zemljište, koje je bilo preneseno u društveno vlasništvo, kasnije bilo dano trgovačkom društvu I. ("trgovačko društvo") na korištenje.

Tijekom postupka privatizacije trgovačkog društva, to je zemljište uneseno kao dio njegovog dioničkog kapitala. Međutim, jedan broj dionica bio je rezerviran za naknadu bivšim vlasnicima nacionalizirane imovine, koja je bila sastavni dio dioničkog kapitala trgovačkog društva. Hrvatski sabor donio je 11. listopada 1996. godine Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine¹⁰⁸ (dalje: "Zakon o denacionalizaciji"), koji je bivšim vlasnicima konfiscirane i nacionalizirane imovine, ili njihovim nasljednicima prvog nasljednog reda (izravnim potomcima ili suprugu/supruzi) omogućio tražiti, pod određenim uvjetima, ili povrat ili naknadu za oduzetu imovinu. Podnositelji su pozivajući se na taj zakon pokrenuli upravni postupak. Na početku su tražili da im se dodijele dionice trgovačkog društva, kao naknada za naprijed navedenu zemljišnu česticu. Izgleda da su nakon toga tražili povrat u naravi. Godine 2003. doneseno je privremeno rješenje kojim je podnositeljima zahtjeva kao naknadu za oduzetu imovinu dodijelio državne obveznice. Podnositelji zahtjeva žalili su se navodeći u osnovi da traže povrat zemljišne čestice o kojoj je riječ, a ne naknadu za nju. Godine 2006. odbijen je zahtjev podnositelja u cijelosti. Podnositelji su tada podnijeli tužbu Upravnom sudu Republike Hrvatske koji ju je odbio. U trenutku podnošenja zahtjeva ESLJP-u postupak je bio u tijeku pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske.

Podnositelji su pokrenuli izvanparnični postupak pred Općinskim sudom tražeći da sud izda privremenu mjeru - vrstu mjere osiguranja - zabranom otuđenja i opterećenja imovine od strane trgovačkog društva, dok upravne vlasti u naprijed navedenom upravnom postupku ne donešu konačnu odluku o njihovom zahtjevu za povratom imovine. Međutim i taj je postupak bio u tijeku pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske u trenutku podnošenja zahtjeva ESLJP-u.

U postupku pred ESLJP-om podnositelji su se, između ostaloga, pozvali i na povredu čl. 6. Prilikom razmatranja primjenjivosti čl. 6 na ovaj predmet ESLJP-u ponavlja da se čl. 6 sa svog "građanskog naslova" primjenjuje samo na postupke kojima se odlučuje o građanskim pravima i obvezama. Nadalje, bilježi da se postupak kojemu se prigovara tiče privremene mjere i da nisu sve privremene mjere odlučne za građanska prava i obveze. U svojoj je presudi u predmetu *Micallef*¹⁰⁹ ESLJP postavio određene kriterije na temelju kojih bi čl. 6 mogao biti primjenjiv na postupak koji se odnosi na privremenu mjeru.¹¹⁰

Glede prvog kriterija, ESLJP prvo primjećuje da se u svrhu testa *Micallef* naprijed navedeni upravni postupak treba smatrati "glavnim postupkom". U tom su postupku podnositelji zahtjeva tražili povrat nacionalizirane imovine. U izvanparničnom postupku za određivanje privremene mjere, koji se u svrhu testa *Micallef* treba smatrati "postupkom za određivanje privremene mje-

106 *Maillard Bous protiv Portugala*, presuda, 28. lipnja 2001., br. 41288/98.

107 *Štokalo i ostali protiv Hrvatske*, odluka, 3. svibnja 2011., www.mprh.hr/lgs.axd?t=16&id=2343.

108 Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine, NN, br. 92./96., 92./99. (ispravak), 80./02. (izmjene i dopune) i 81./02. (ispravak).

109 *Micallef protiv Malte*, presuda, 15. listopada 2009., br. 17056/06.

110 Vidi supra, str. 16., bilj. 102.

re” podnositelji zahtjeva su tražili osiguranje budućeg namirenja svojeg zahtjeva za povrat imovine. Budući je pravo dobiti povrat nacionalizirane imovine, o kojem se radilo i u “glavnom” postupku i u “postupku za određivanje privremene mjere”, “građansko” pravo u smislu čl. 6 ESLJP-a nalazi da je u ovome predmetu zadovoljen prvi kriterij testa *Micallef*.

Glede drugoga kriterija, ESLJP bilježi da se prema hrvatskom pravu smatra kako je privremena mjera kojom se zabranjuje otuđenje ili opterećenje određene imovine, a čije su donošenje tražili podnositelji zahtjeva u ovome predmetu, s obzirom na njenu svrhu zaštitna (konzervirajuća) mjera, dakle, mjera čija je svrha osiguranje budućeg namirenja vjerovnikove tražbine. U smislu svojih učinaka ona samo stvara određeno pravo *quasi in rem* (osobito pravo vjerovnika da namiri svoje potraživanje od trećih osoba koje su nakon što je privremena mjera određena stekle određena stvarna (*in rem*) prava na nekretnini o kojoj je riječ, ali ne dovodi niti do potpunog niti do djelomičnog namirenja vjerovnikove tražbine.

ESLJP nadalje bilježi da su u ovome predmetu, u navedenom upravnom postupku nadležne upravne vlasti na kraju utvrdile da je zahtjev podnositelja zahtjeva za povrat imovine o kojoj je riječ, tj. tražbina koju su htjeli osigurati privremenom mjerom čije su određivanje tražili u navedenom izvanparničnom postupku, bio neosnovan te su ga odbile. Stoga se ne može tvrditi da je duljina izvanparničnog postupka kojemu se prigovara stavila interese podnositelja zahtjeva u nepovoljniji položaj i da je imala odlučujući utjecaj na glavni postupak, oduzimajući, u bitnoj mjeri, značenje njegovom krajnjem ishodu.¹¹¹

ESLJP u takvim okolnostima drži kako se ne može smatrati da privremena mjera koju su tražili podnositelji zahtjeva “djelotvorno odlučuje o građanskom pravu ili obvezi o kojoj se radi” u smislu testa *Micallef*, i da stoga u ovome predmetu nije zadovoljen drugi kriterij toga testa. ESLJP stoga upućuje na svoju sudsku praksu prije *Micallefa*, koja još uvijek vrijedi u okolnostima kao što su ove koje prevladavaju u ovome predmetu, a prema kojoj se čl. 6 ne primjenjuje na zaštitni postupak (fr. *procédure de caractère conservatoire*) u kojemu se traži privremena mjera.¹¹² Stoga se čl. 6 ne primjenjuje na postupak kojemu se prigovara.

U *Majski protiv Hrvatske* podnositelj zahtjeva podnio je prijavu za mjesto zamjenika županijskog državnog odvjetnika u Županijskom državnom odvjetništvu u Vukovaru. Budući da je bio srpskog podrijetla pozvao se na čl. 22, st. 2 Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina.¹¹³ U siječnju 2005. godine Državnoodvjetničko vijeće donijelo je odluku kojom je D.K.I. imenovalo zamjenicom Županijskog državnog odvjetnika u Županijskom državnom odvjetništvu u Vukovaru. Utvrdilo je da oba kandidata ispunjavaju zakonske uvjete za imenovanje zamjenikom državnog odvjetnika, ali je prednost dalo D.K.I., s obzirom na njeno dugo iskustvo u radu na građanskopravnim i upravnopravnim predmetima. Podnositelj zahtjeva je pokrenuo upravni spor pred Upravnim sudom. Upravni sud je utvrdio da je tužba podnositelja zahtjeva nedopuštena, našavši da pobijana odluka ne predstavlja upravni akt u smislu čl. 6, st. 2 Zakona o upravnim sporo-

111 Vidi, *Balyuk protiv Ukrajine*, odluka, 6. rujan 2005., br. 17696/02, i obratnim podrazumijevanjem, *Markass Car Hire Ltd protiv Cipra*, odluka, 23. listopada 2000., br. 51591/99.

112 Vidi, *Maillard Bous protiv Portugala*, presuda, 28. lipnja 2001., br. 41288/98.

113 Mjerodavni dio Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, (NN, br. 155/2002. i 80/2010.), koji je stupio na snagu 23. prosinca 2002. godine propisuje kako slijedi:

Članak 22

(2) Pripadnicima nacionalnih manjina osigurava se zastupljenost u tijelima državne uprave i pravosudnim tijelima sukladno odredbama posebnog zakona, vodeći računa o sudjelovanju pripadnika nacionalnih manjina u ukupnom stanovništvu na razini na kojoj je ustrojeno tijelo državne uprave ili pravosudno tijelo i stečenim pravima.

(4) U popunjavanju mjesta iz stavka 2. i 3. ovoga članka, prednost pod istim uvjetima imaju predstavnici nacionalnih manjina.

vima.¹¹⁴ Stoga je podnositelj zahtjeva, umjesto pokretanja upravnog spora podnošenjem tužbe (protiv upravnog akta), trebao podnijeti "zahtjev za zaštitu ustavom zajamčenog prava", pravni lijek predviđen čl. 66 Zakona o upravnim sporovima.¹¹⁵ Upravni sud je također presudio da se tužba podnositelja zahtjeva nije mogla, čak ni po sadržaju, smatrati takvim zahtjevom, jer se nije pozvao na bilo koju odredbu Ustava, nego samo na Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina. Podnositelj zahtjeva podnio je ustavnu tužbu Ustavnom sudu Republike Hrvatske, protiv rješenja Upravnoga suda. Pri tome je podnositelj zahtjeva naveo povredu svoga prava na pristup sudu te se pozvao na čl. 6, st. 1 EKLJP-a.

U postupku pred ESLJP-om podnositelj zahtjeva se žalio na povredu čl. 6, st. 1 zbog nemogućnosti pristupa sudu. Prilikom odlučivanja o dopuštenosti zahtjeva ESLJP ističe da čl. 6, st. 1 svakome osigurava pravo da pred sud iznese svaki zahtjev vezan za svoja građanska prava i obveze. Pravo na pristup, to jest pravo na pokretanje postupka pred sudom u građanskim stvarima, čini jedan vid "prava na sud".¹¹⁶ To se pravo proteže samo na "građanska prava i obveze" za koje se može reći, barem s osnova o kojima se može raspravljati, da su priznate u domaćem pravu.¹¹⁷ Stoga, da bi se utvrdilo je li građanski vid čl. 6 primjenjiv u ovome predmetu, i, posljedično, može li se podnositelj zahtjeva pozvati na pravo na pristup sudu, ESLJP treba prvo ispitati je li on imao "pravo" za koje se može tvrditi i reći da je priznato na temelju konvencijskog prava, i drugo, je li to pravo bilo "građansko" pravo.

ESLJP s tim u svezi primjećuje da prema sudskoj praksi Upravnog suda svaki kandidat koji ispunjava zakonske uvjete ima pravo ravnopravno sudjelovati u natječaju za javnu dužnost, a to je pravo nužna posljedica prava na jednaki pristup javnoj službi, zajamčenog čl. 44. Ustava Republike Hrvatske.¹¹⁸ S obzirom na nalaze Državnoodvjetničkog vijeća u ovome predmetu, prema kojima su i podnositelj zahtjeva i gđa D.K.I. zadovoljili zakonske uvjete za imenovanje na mjesto zamjenika državnog odvjetnika Županijskog državnog odvjetništva u Vukovaru, ESLJP smatra da je podnositelj zahtjeva imao "pravo" za koje se može osnovano tvrditi da je priznato u hrvatskom pravu.¹¹⁹ Glede "građanske" prirode tog prava, presudio je da je pristup koji je razvijen u predmetu *Vilho Eskelinen* također primijenjen na pravo na pristup javnoj dužnosti.¹²⁰

114 Zakon o upravnim sporovima („Službeni list“ Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, br. 4/1977. i „Narodne novine“ Republike Hrvatske, br. 53/1991., 9/1992. i 77/1992.) u svom mjerodavnom dijelu propisuje kako slijedi:

Članak 6, stavak 2 propisuje da je upravni akt, prema ovom zakonu, akt kojim organ iz članka 5 ovog Zakona, u vršenju javnih ovlaštenja, rješava o stanovitom pravu ili obvezi određenog pojedinca ili organizacije u kakvoj upravnoj stvari.

115 Zakon o upravnim sporovima, *ibid.*:

Članak 66

“O zahtjevu za zaštitu ustavom zajamčenog prava i slobode čovjeka i građanina, ako je takva sloboda ili pravo povrijeđeno konačnim pojedinačnim aktom a nije osigurana druga sudska zaštita odlučuje sud nadležan za upravne sporove odgovarajućom primjenom ovoga Zakona.”

116 *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 21. veljače 1975., Serija A, br. 18.

117 *James i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 21. veljače 1986., Serija A, br. 98.

118 Mjerodavni dio Ustava Republike Hrvatske (NN, br. 56/1990., 135/1997., 8/1998. (pročišćeni tekst), 113/2000., 124/2000. (pročišćeni tekst), 28/2001., 41/2001. (pročišćeni tekst), 55/2001. (ispravak) i 76/2010.):

Članak 44

“Svaki državljanin Republike Hrvatske ima pravo, pod jednakim uvjetima, sudjelovati u obavljanju javnih poslova i biti primljen u javne službe.”

119 *Kühler protiv Njemačke*, presuda, 13. siječnja 2011., br. 32715/06, *Lombardi Vallauri protiv Italije*, presuda, 20. listopada 2009., br. 39128/05 i *Fiume protiv Italije*, presuda, 30. lipnja 2009., br. 20774/05.

120 *Vidi, Kühler protiv Njemačke*, presuda, 13. siječnja 2011., br. 32715/06 i podrazumijevajući predmet *Josephides protiv Cipra*, presuda, 6. prosinca 2007., br. 33761/02, *Lombardi Vallauri protiv Italije*, presuda, 20. listopada 2009., br. 39128/05 i *Penttinen protiv Finske*, odluka, 5. siječnja 2010., br. 9125/07.

Prije presude u predmetu *Vilho Eskelinen* ESLJP je presudio da radni sporovi između nacionalnih vlasti i javnih službenika čije su dužnosti tipične upravo za aktivnosti javne službe, te ako oni djeluju kao povjerenici javne vlasti odgovorni za zaštitu općih interesa države, nisu "građanski" te su isključeni iz opsega čl. 6, st. 1 EKLJP-a.¹²¹ Slično tome, radni sporovi u kojima sudjeluju državni odvjetnici također su isključeni iz opsega čl. 6, st. 1.¹²² U predmetu *Vilho Eskelinen* ESLJP se vratio na pitanje primjenjivosti čl. 6, st. 1 i presudio da je na državama ugovornicama, posebice na nadležnom nacionalnom zakonodavcu, a ne na ESLJP-u, da izričito odredi ona područja javne službe koja uključuju vršenje diskrecijskih ovlasti koje su sastavni dio državnoga suvereniteta, gdje interesi pojedinca moraju ustupiti prvenstvo. Ako domaći sustav priječi pristup sudu, ESLJP će provjeriti je li spor uistinu takav da opravdava primjenu iznimke od jamstava čl. 6. Ako ne opravdava, tada se to pitanje ne postavlja i čl. 6, st. 1 se primjenjuje.

Nakon predmeta *Vilho Eskelinen* ESLJP je utvrdio da je čl. 6 neprimjenjiv na postupak koji se tiče odabira i zapošljavanja¹²³ te stegovnih postupaka koji se odnose na prestanak zaposlenja državnih odvjetnika,¹²⁴ ali samo zato što je domaće pravo izričito isključilo pristup sudu. Međutim, vraćajući se okolnostima ovoga predmeta, ESLJP prvo primjećuje da čl. 66 Zakona o upravnim sporovima predviđa "zahtjev za zaštitu Ustavom zajamčenog prava i slobode čovjeka i građanina", pravni lijek koji može podnijeti svatko tko smatra da su mu odlukom javne vlasti povrijeđena Ustavom zajamčena prava ili slobode, u situaciji kada nije osigurana druga sudska zaštita. Nadalje primjećuje da je u ovome predmetu podnositelj zahtjeva imao pravo pobijati spornu odluku Državnoodvjetničkog vijeća od 11. siječnja 2005. godine pred Upravnim sudom na način da podnese takav zahtjev, ako je ta odluka bila protivna njegovom ustavnom pravu na jednak pristup javnoj službi. U svjetlu naprijed navedenog ESLJP nalazi da je čl. 6 EKLJP-a primjenjiv na ovaj predmet na temelju svog građanskog vida¹²⁵ i, posljedično, da je podnositelj zahtjeva trebao imati pristup sudu u odnosu na svoje pravo na jednaki pristup javnoj službi zajamčeno čl. 44 Ustava.

5.1. GRAĐANSKA PRAVA I OBVEZE I STANDARDI UPRAVNOSUDSKOG POSTUPKA

U petnaest godina koliko je Republika Hrvatska država ugovornica EKLJP-a standardi upravnosudskog postupanja nisu bili u cijelosti usklađeni s konvencijskim standardima. Naime, još prilikom ratifikacije EKLJP-a Hrvatska je istaknula rezervu¹²⁶ na primjenu prava na pošteno suđenje u upravnosudskim sporovima, odnosno rezervu na primjenu čl. 6, st. 1 EKLJP-a. Rezerva se odnosila na nemogućnost države da jamči pravo na pošteno suđenje u sporovima pred Upravnim sudom kada on odlučuje o zakonitosti pojedinačnih akata upravnih tijela jer je tada Upravni sud sudio u zatvorenoj sjednici. Drugim riječima, Zakon o upravnim sporovima¹²⁷ (dalje: ZUS)

121 *Pellegrin protiv Francuske*, presuda, 8. studeni 1999., br. 28541/95.

122 *Mickovski protiv bivše jugoslavenske Republike Makedonije*, odluka, 10. studeni 2005., br. 68329/01.

123 *Apay protiv Turske*, presuda, 11. prosinca 2007., br. 3964/05.

124 *Nazsiz protiv Turske*, presuda, 26. svibnja 2009., br. 22412/05.

125 *Josephides i Kravchenko i ostali (vojni stanovi) protiv Rusije*, presuda, 16. rujna 2010., br. 11609/05, 12516/05, 17393/05, 20214/05, 25724/05, 32953/05, 1953/06, 10908/06, 16101/06, 26696/06, 40417/06, 44437/06, 44977/06, 46544/06, 50835/06, 22635/07, 36662/07, 36951/07, 38501/07, 54307/07, 22723/08, 36406/08 i 55990/08.

126 Čl. 57 EKLJP omogućuje državama isticanje rezervi na određene članke EKLJP-a, osim u slučaju čl. 4, Protokola br. 6 primjenu kojeg nije uopće moguće otkloniti.

127 Zakon o upravnim sporovima, NN 53/91, 9/92, 77/92

koji se primjenjivao do 31. prosinca 2011. nije bio usklađen s čl. 6, st. 1 EKLJP-a.¹²⁸ Naime, hrvatski upravnosudski postupak predstavnik je kontinentalnog upravnog sudovanja¹²⁹ koji sudski nadzor nad radom uprave povjerava posebnim upravnim sudovima, dajući im u prvom redu, zadaću nadzora nad zakonitošću upravnih akata.¹³⁰ Zbog istaknute rezerve na čl. 6, st. 1. ESLJP nije odlučivao o standardima i garancijama poštenog suđenja u upravnosudskim postupcima u hrvatskim predmetima, osim u dijelu koji se odnosio na duljinu trajanja postupka, gledajući upravni i upravnosudski postupak kao cjelinu,¹³¹ odnosno samo upravnosudski postupak.¹³² Stupanjem na snagu novog Zakona o upravnim sporovima (dalje: ZUS iz 2010.) 1. siječnja 2012. prestala je potreba postojanja rezerve na čl. 6, st. 1 EKLJP-a. Od tada, ESLJP može razmatrati i navedene postupke, ovisno o pravima i interesima građana na koje se oni odnose.¹³³

Kada su analizirane odredbe ZUS-a koji je bio na snazi do 1. siječnja 2012., a koje su mjerodavne za postupak pred Upravnim sudom Republike Hrvatske, postavilo se pitanje može li se Upravni sud, kad odlučuje po pravilima o upravnom sporu, smatrati sudom u smislu odredbe čl. 6 EKLJP-a. Nakon uvida i raščlambi odgovarajućih odredaba tadašnjeg ZUS-a, prema mišljenju Ustavnog suda Republike Hrvatske izraženog u odluci Ustavnog suda¹³⁴ kojom je odlukom Ustavni sud pokrenuo postupak za ocjenu suglasnosti s Ustavom i ukinuo neke odredbe Zakona o izvlaštenju,¹³⁵ Upravni sud nije bio sud pune jurisdikcije. Ovo se posebno odnosilo na odredbe o ovlastima suda da samostalno utvrđuje činjenično stanje te, u svezi s navedenim provede usmenu raspravu.¹³⁶ U navedenoj odluci Ustavni sud je između ostalog utvrdio da je jedna od pretpostavki da bi se Upravni sud mogao smatrati sudom pune jurisdikcije, davanje ovome sudu prava i dužnosti odrediti i održati usmenu i kotradiktornu raspravu kada je riječ o tužbi protiv upravnog akta kojim je odlučeno o nekom građanskom pravu ili obvezi, odnosno kada stranka u postupku to zahtijeva, a koja pretpostavka u ZUS-u koji je tada bio na snazi nije bila ispunjena.¹³⁷ Također, odredba čl. 34 ZUS-a koja je određivala da se u upravnim sporovima rješava na nejavnoj sjednici, dakle, temeljem načela neposrednosti, pismenosti i nekontradiktornosti, unatoč tome što Upravni sud, zbog složenosti sporne stvari ili ako utvrdi da je to potrebno radi boljeg rješenja stvari, može odlučiti da se usmena rasprava provede, nije bila u skladu s čl. 6 EKLJP-a.¹³⁸ Sto-

128 Stažnik, Š., Europski sud za ljudska prava i standardi upravnosudskog postupka, Zagreb, Hrvatska javna uprava, god. 10., br. 4., str. 915.

129 O razvoju upravnog sudovanja vidi više u: Borković, I., Upravno pravo, Zagreb, narodne Novine, 2002., str. 483-489., Tratar, B., Upravni spor, Ljubljana, Bonex založba, 2002., Medvedović Dragan, Upravno sudstvo u Hrvatskoj – prilog za povijesni pregled u Hrestomatija upravnog prava, urednik: Medvedović, D., Zagreb, Suvremena javna uprava, 2003. i Đerđa, D., Šikić, M. Komentar zakona o upravnim sporovima, Zagreb, Novi informator, 2012. str. 17-23.

130 Šikić, M., Pravo na suđenje u razumnom roku u postupcima pred Upravnim sudom Republike Hrvatske, Rijeka, Zbornik Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 30., br. 1., str. 334.

131 Vidi, *Počuča protiv Hrvatske*, presuda, 29. lipnja 2006., br. 38550/02., *Božić protiv Hrvatske*, presuda, 29. lipnja 2006., br. 22457/02., *Smoje protiv Hrvatske*, presuda, 11. siječnja 2007., br. 28074/03 i *Štokalo protiv Hrvatske*, presuda, 16. listopada 2008., br. 15233/05.

132 *Tomljenović protiv Hrvatske*, presuda, 21. lipnja 2007., br. 35384/04.

133 Stažnik, Š., op. cit., str. 915-918.

134 Ustavni sud Republike Hrvatske, U – I – 745 / 1999, 8. studenoga 2000., NN br. 112/00.

135 Izmjenom Zakona o izvlaštenju iz 2001. zakonodavac je proširio spor pune jurisdikcije u vezi s izvlaštenjem, ali je rješavanje tih sporova stavljeno u nadležnost županijskih sudova.

136 Britvić Vetma, B., Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava (članak 6) i Zakon o upravnim sporovima iz 2010., Split, Zbornik radova Pravnoga fakulteta u Splitu, god. 49, br. 2, 2012., str. 395-396.

137 Đerđa, D., Neka rješenje novog uređenje upravnog spora u Hrvatskoj, Split, Zbornik radova Pravnoga fakulteta u Splitu, god. 47, br. 1., 2012. str. 85-86.

138 Garašić, J., O upravnom sporu pred Upravnim sudom Republike Hrvatske u svjetlu čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Rijeka, Zbornik Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 19, supp., 1998., str. 999-1000.

ga je bilo nužno da Republika Hrvatska procesne standarde predviđene čl. 6, st. 1 EKLJP-a uključi u djelovanje svoga Upravnog suda.

U praksi ESLJP-a prihvaćeno je tumačenje da sud koji odlučuje o građanskom pravu, odnosno obvezi, ima ovlasti samostalnog utvrđivanja činjenica, odnosno samostalnog izvođenja i ocjenjivanja dokaza, ukratko, mora biti sud pune jurisdikcije. Kada odlučuje o građanskim pravima i obvezama u smislu čl. 6, st. 1. EKLJP-a, upravni sud ne bi smio biti vezan činjenicama utvrđenima u upravnom postupku, već bi morao biti ovlašten samostalno izvesti dokaze i ocijeniti ih, te uzeti u obzir sve činjenice koje su relevantne za njegovu odluku. Drugim riječima, mora biti sud pune jurisdikcije. Upravo iz navedenih razloga, ZUS iz 2010. mijenja dugogodišnji koncept upravnog spora. On omogućuje upravnim sudovima da utvrđuju činjenice i primjenjuju pravo. Tako se upravni sudovi više neće moći zadržavati na razmatranju je li u upravnom postupku počinjena bitna povreda postupovnih pravila te je li materijalno pravilo primijenjeno pravilno, već će se morati upustiti i u utvrđivanje činjeničnog stanja. ZUS je iz 2010. izričito propisao da sud ima pravo, ali i obvezu sam riješiti upravnu stvar, osim kada to ne može učiniti s obzirom na prirodu stvari ili kad je tuženik rješavao po slobodnoj ocjeni. Naime, tijekom prvostupanjskog upravnog spora, upravni sud slobodno ocjenjuje dokaze i utvrđuje činjenice, a pri donošenju odluke uzima u obzir i činjenice utvrđene u upravnom postupku (kojima nije vezan), kao i činjenice koje je sam utvrdio. Iz navedenog je razvidno da zakon u prvi plan stavlja donošenje reformacijskih umjesto isključivo kasacijskih odluka. Navedenom izmjenom upravni spor je znatno poboljšán, propisano je pravno sredstvo kojim sud može prekinuti igru permanentnog rješavanja stvari bez odluke. Spor pune jurisdikcije je „prerastao“ u opće ovlaštenje. Time se postiglo da upravni sud ne smije, na temelju činjeničnog stanja utvrđenog u upravnom postupku, a koje stranka osporava, donijeti odluku o zakonitosti upravnog akta, kao ni odluku o građanskom pravu odnosno obvezi o kojoj se odlučuje, a da pritom sam ne utvrdi činjenično stanje. Međutim, kao razlog za podnošenje žalbe može poslužiti samo nedostatak u utvrđenju činjeničnog stanja do kojeg je došlo u postupku pred upravnim sudom, a ne i činjeničnog stanja utvrđenog u upravnom postupku. Isto tako se u žalbi ne mogu iznositi nove činjenice, pa Visoki upravni sud odlučuje isključivo na temelju činjenica utvrđenih pred upravnim sudom.¹³⁹

Prema ZUS-u iz 2010. (čl. 12), upravno sudstvo ustrojava se tako da postoje prvostupanjski upravni sudovi i Visoki upravni sud Republike Hrvatske. U tu svrhu u prosincu 2009. novelom Zakona o sudovima¹⁴⁰ u katalog postojećih sudova uvršteni su kao specijalizirani sudovi – Visoki upravni sud i upravni sudovi te je određena njihova nadležnost. Za upravne sudove propisano je da se osnivaju za područje jedne ili više županija. Broj i sjedišta upravnih sudova te područja njihovog djelovanja utvrđeni su Zakonom o područjima i sjedištima sudova.¹⁴¹ Tim zakonom propisano je da postoje četiri upravna suda sa sjedištima u Zagrebu, Splitu, Rijeci i u Osijeku te je utvrđeno njihovo područje koje se temelji na podjeli Republike Hrvatske na županije.¹⁴² Stoga, i navedeni sudovi u svom postupanju, tj. kada odlučuju kao sudovi pune jurisdikcije moraju voditi računa o poštivanju prava iz čl. 6 EKLJP-a, budući da je iz sudske prakse ESLJP-a vidljivo kako on i takve predmete podvodi pod pojam građanskih prava i obveza. U devet mjeseci primjene ZUS-a iz 2010. pred ESLJP-om nisu podneseni zahtjevi kojima se poziva na povredu prava na pošteno

¹³⁹ Britvić, Vetma, B., op. cit., str. 407-408.

¹⁴⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima, NN, br. 153/09., vidi Zakon o sudovima, NN, br. 150/05, 16/07, 113/08, 153/09, 116/10, 122/10-pročišćeni tekst, 27/11 i 130/11.

¹⁴¹ Zakonom o područjima i sjedištima sudova, NN, br. 144/10 i 84/11.

¹⁴² Đerđa, D., Šikić, M. Komentar zakona o upravnim sporovima, Zagreb, Novi informator, 2012., str. 38.

suđenje u upravnom i upravnosudskom postupku te ostaje otvoreno pitanje kako će ESLJP tretirati navedene predmete koji dođu iz Republike Hrvatske.

6. ZAKLJUČAK

Čl. 6 EKLJP-a jamči svima pravo na pošteno suđenje radi utvrđivanja prava i obveza građanske naravi. Navedene pojmove ESLJP tumači kroz svoju sudsku praksu te oni tako dobivaju autonomno značenje. To znači da se njihovo značenje razlikuje od značenja takvih pojmova u nacionalnim zakonodavstvima država ugovornica EKLJP-a. Ovdje treba uzeti u obzir činjenicu da je EKLJP tzv. živi instrument koji se mijenja i nadopunjuje kroz sudsku praksu ESLJP-a pa su tako stvarani i nadopunjavani autonomni pojmovi iz čl. 6. Danas su se ustalili određeni kriteriji prema kojima ESLJP utvrđuje potpada li određeni predmet pod te pojmove. To je od velike važnosti jer se jamstva poštenog suđenja mogu primijeniti samo ukoliko ESLJP smatra da se određeni predmet može podvesti pod građanska prava ili obveze. Stoga ovdje nacionalno pravo nema odlučujuću ulogu iako nije nevažno. Međutim, ukoliko ono nije u skladu s odlukama ESLJP-a mora se mijenjati jer će u protivnom doći do povreda čl. 6.

ESLJP nikada nije naveo točnu definiciju građanskih prava i obveza već je postavio određene kriterije prema kojima ispituje primjenjuje li se čl. 6 sa svojeg građanskog naslova na određeni predmet. Time je veliki broj predmeta koja nacionalna zakonodavstva ne uvrštavaju pod pojam građansko, podveo pod isti. Stoga je od izuzetne važnosti poznavanje takve prakse ESLJP-a čime se sprječavaju moguće povrede čl. 6. Zbog toga države ugovornice EKLJP-a moraju usklađivati svoja nacionalna zakonodavstva s navedenom praksom ESLJP-a, a isto vrijedi i za Republiku Hrvatsku. Tako je ESLJP u nizu presuda u odnosu na Hrvatsku utvrdio koja građanska prava i obveze potpadaju pod čl. 6, a koja se prema hrvatskom pravu ne mogu okarakterizirati kao takva. U predmetu *Olujic protiv Hrvatske* ESLJP je zauzeo stajalište da stegovni postupak koji je vodilo Državno sudbeno vijeće protiv podnositelja spada pod građanska prava i obveze. U predmetu *Bacic protiv Hrvatske* to je utvrdio i za stečajni postupak, a u *Buj protiv Hrvatske* za ostavinski postupak podnositelja kao i za njegov naknadni postupak za upis vlasništva u zemljišnu knjigu. Također, u predmetu *Debelic protiv Hrvatske* zaključio je da postupak koji slijedi nakon zahtjeva za reviziju odlučan za građanska prava i obveze podnositelja zahtjeva. U *Oršus i ostali protiv Hrvatske* smatrana su građanskim pravima i obvezama prava podnositelja da ne budu diskriminirani na području obrazovanja, njihovo pravo na obrazovanje i pravo da ne budu podvrgnuti nečovječnom i ponižavajućem postupanju. U *Vanjak protiv Hrvatske* ESLJP je presudio da pod građanska prava i obveze potpadaju i disciplinski postupci u kojima se dovodi u pitanje pravo daljnje obavljanja zanimanja, a u *Majski protiv Hrvatske* tu je podveo i postupak kojim je podnositelj osporavao rezultate natječaja za javnu dužnost, tj. za mjesto zamjenika županijskog državnog odvjetnika.

Najbolji primjer izmjena hrvatskog zakonodavstva, a u svrhu njegovog usuglašavanja s EKLJP-om predstavljaju izmjene ZUS-a iz 2010. koje su između ostaloga, dovele do ukidanja rezerve postavljene na primjenu čl. 6 prilikom ratifikacije EKLJP-a 1997. godine u Republici Hrvatskoj. Međutim, ostaje za vidjeti hoće li se takve izmjene i otvaranje mogućnosti preispitivanja upravnosudskih postupaka od strane ESLJP-a pokazati potrebnima i u kojoj mjeri budući da u devet mjeseci primjene ZUS-a iz 2010. nije podnesen niti jedan zahtjev po toj osnovi ESLJP-a.

BIBLIOGRAFIJA

- Borković, Ivo, Upravno pravo, Zagreb, Narodne novine, 2002.
- Bossuyt, Marc, Guide to the "travaux préparatoires" of the International Covenant on Civil and Political Rights, Dordrecht, Boston, Lancaster, Martinus Nijhoff Publishers, 1987.
- Britvić Vetma, Bosiljka, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (članak 6.) i upravni spor, Split, Zbornik radova Pravnoga fakulteta u Splitu, br. 1., 2008., str. 129-148.
- Britvić Vetma, Bosiljka, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava (članak 6) i Zakon o upravnim sporovima iz 2010., Split, Zbornik radova Pravnoga fakulteta u Splitu, god. 49, 2012., br. 2, 2012., str. 395-410
- Carić, Marina, Pojam načela pravičnog postupka pred kaznenim sudom, Split, Zbornik Pravnoga fakulteta u Splitu, br. 2, 2006., str. 55-73
- Dragos, Chilea, The right to a fair trial, Juridical Current, Vol. 13, br. 3, 2010., str. 29-50
- Dutertre, Gilles, Izvodi iz sudske prakse – Evropski sud za ljudska prava, Sarajevo, IMTEC, 2002.
- Đerđa, Dario, Neka rješenja novog uređenje upravnog spora u Hrvatskoj, Split, Zbornik radova Pravnoga fakulteta u Splitu, god. 47, br. 1., 2012. str. 111-147
- Đerđa, Dario, Šikić, Marko, Komentar zakona o upravnim sporovima, Zagreb, Novi informator, 2012.
- Ergec, Rusen, Protection européenne et internationale des droits de l' homme, Bruxelles, Bruylant, 2004.
- European Commission of Human Rights, Preparatory work on article 6 of the European Convention on Human Rights. Strasbourg, Council of Europe, 1956.
- Garašić, Jasna, O upravnom sporu pred Upravnim sudom Republike Hrvatske u svjetlu čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Rijeka, Zbornik Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol.19, supp., 1998., str. 967-1004.
- Gomien, Donna, Europska konvencija o ljudskim pravima, Rijeka, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2007.
- Harris, David John, et. al, Law of the European Convention on Human Rights, Oxford, Oxford University Press, 2009.
- Ivičević-Karas, Elizabeta, Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični kazneni postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zagreb, Zbornik Pravnoga fakulteta u Zagrebu, br. 4-5, 2007., str. 761-788
- Janis, Weston, Mark et al., European Human Rights law, Text and materials, New York, Oxford university press, 2008.
- Leach, Philip, Taking a case to the European Court of Human Rights, Oxford, Oxford University press, 2011.
- Letsas, George, The Truth in Autonomous Concepts: How to Interpret the ECHR, European Journal of International Law, Vol. 15, br. 2, 2004., str. 279-305.
- Loucaides, G., Loukis, Questions of fair trial under the European Convention on Human Rights, Human Rights Law Review, Volume 3, br. 1., 2003., str. 27-51
- Loucaides, G., Loukis, The European Convention on Human Rights, Leiden, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2007.
- Matadi, Nenga, G., Le droit à un procès équitable, Louvain-La-Neuve, Academia-Bruylant, 2010.
- Medvedović Dragan, Upravno sudstvo u hrvatskoj – prilog za povijesni pregled u Hrestomatija upravnog prava, urednik: Medvedović, D., Zagreb, Suvremena javna uprava, 2003.

- Mowbray, Alistar, *Cases and materials on the European Convention on Human Rights*, New York, Oxford University Press, 2007.
- Nuala, Mole, Harby, Chatarina, *The right to a fair trial, A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights*, Human rights handbooks, No 3, Strasbourg, Council of Europe, 2006.
- Ovey, Clare, White, Robin, *The European Convention on Human Rights*, Third Edition, New York, Oxford University Press, 2006.
- Pavišić, Berislav, *Kazneno pravo Vijeća Europe*, Zagreb, Golden marketing – tehnička knjiga, 2006.
- Pettiti, Louis-Edmond, Decaux, Emanuel, Imbert, Pierre-Henri, *La Convention européenne des droits de l'homme, Commentaire article par article*, Paris, Economica, 1999.
- Reid, Karen, *A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights*, London, Sweet & Maxwell, 2012.
- Stavropoulos, Nicos, *Objectivity in Law*, New York, Oxford University Press, 1996.
- Stažnik, Štefica, *Europski sud za ljudska prava i standardi upravnosudskog postupka*, Zagreb, Hrvatska javna uprava, god. 10., br. 4., 2010., str. 913-926.
- Sudre, Frederic, *La Convention européenne des droits de l'homme*, Paris, Presses Universitaires de France, 2010.
- Šikić, Marko, *Pravo na suđenje u razumnom roku u postupcima pred Upravnim sudom Republike Hrvatske*, Rijeka, Zbornik Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 30., br. 1., 2009., str. 333-372
- Tratar, Boštjan, *Upravni spor*, Ljubljana, Bonex založba, 2002.
- Uzelac, Alan, *Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: nova praksa Europskog suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu*, Zagreb, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vol. 1, br. 60, 2010., str. 101-148.
- Van Dijk, Peter et al., *Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Sarajevo, Mueller, 2001.
- Van Drooghenbroeck, Sébastien, *La Convention Européenne des droits de l'homme: Trois Années de la Cour Européenne des droits de l'homme 2002-2004*, Bruxelles, Larcier, 2006.
- Ustav Republike Hrvatske, NN br. 56/90., 135/97., 8/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10. i 85/10
- Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN MU br. 18/97
- Opća deklaracija o ljudskim pravima, NN MU 12/09
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, (SL SFRJ 7/71)
- Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, NN, br. 155/02. i 80/10.
- Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine, NN br. 92/96., 92/99. (ispravak), 80/02. (izmjene i dopune) i 81/02. (ispravak)
- Zakon o upravnim sporovima SL SFRJ, br. 4/1977. i NN br. 53/1991., 9/1992. i 77/1992.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima, NN, br. 153/09.
- Zakon o sudovima, NN, br. 150/05., 16/07., 113/08., 153/09., 116/10., 122/10.-pročišćeni tekst, 27/11. i 130/11.
- Zakonom o područjima i sjedištima sudova, NN, br. 144/10. i 84/11.
- Ustavni sud republike Hrvatske, U – I – 745 / 1999, 8. studeni 2000., NN br. 112/00
- Apay protiv Turske*, presuda, 11. prosinca 2007., br. 3964/05
- Asselbourg i 78 ostalih i Greenpeace Association-Luxembourg protiv Luksemburga*, presuda, 29. lipnja 1999., Reports 1999-VI
- Bačić protiv Hrvatske*, presuda, 16. prosinca 2004., br. 3742/02.

Balyuk protiv Ukrajine, odluka, 6. rujna 2005., br. 17696/02.
Bayer protiv Njemačke, presuda, 16. srpnja 2009., br. 8453/04.
Belilos protiv Švicarske, presuda, 29. travnja 1988., Serija A, br. 132
Bentham protiv Nizozemske, presuda, 23. listopada 1985., Serija A, br. 97
Beyeler protiv Italije, presuda, 5. siječnja 2000., Reports of judgements and decisions 2000 XII
Buj protiv Hrvatske, presuda, 1. lipnja 2006., br. 24661/02.
Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 28. lipnja 1984., Serija A, br. 80
Chassagnou i ostali protiv Francuske, presuda, 29. travnja 1999., Reports of Judgments and Decisions 1999-III
Cobianchi protiv Italije (br. 1), presuda, 9. studeni 2000., br. 43434/98
Debelić protiv Hrvatske, presuda, 26. svibnja 2005., br. 2448/03
Delcourt protiv Belgije, presuda, 17. siječnja 1970., Serija A, br. 11
Demicoli protiv Malte, presuda, 27. kolovoza 1991., Serija A, br. 210
Devlin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 30. listopada 2001., br. 29545/95
Dvadeset i jedna pritvorena osoba protiv Njemačke, odluka, 6. travnja 1968., br. 3139/67
Editions Périscope protiv Francuske, presuda, 26. ožujka 1992., Serija A, br. 234-B
Engel protiv Nizozemske, presuda, 8. lipnja 1986., Serija A, br. 22
Erikssen protiv Norveške, presuda, 27. svibnja 1997., Reports 1997-III
Erkner i Hofauer protiv Austrije, presuda, 23. travnja 1987., Serija A, br. 117
Estima Jorge protiv Portugala, presuda, 21. travnja 1998., Reports of Judgments and Decisions 1998-II
Ferrazzini protiv Italije, presuda, 12. srpnja 2001., Reports of Judgments and Decisions 2001.-VII
Fiume protiv Italije, presuda, 30. lipnja 2009., br. 20774/05.
Frydlender protiv Francuske, presuda, 27. srpnja 2000., Reports of Judgments and Decisions 2000.-VII
Gasus Dossier – Und Fodertechnik GmbH protiv Nizozemske, presuda, 23. veljače 1995., Serija A, br. 306-B
Gautrin i ostali protiv Francuske, presuda, 20. svibnja 1998., Reports of Judgments and Decisions 1998.-III
Golder protiv Ujedinjenog kraljevstva, presuda, 21. veljače 1975., Serija A, br. 18
Hakansson i Stureson protiv Švedske, presuda, 21. veljače 1990., Serija A, br. 191-A
H.E. protiv Austrije, presuda, 11. srpnja 2002., br. 335005/96.
Hornsby protiv Grčke, presuda, 19. ožujka 1997., Reports of Judgments and Decisions 1997.-II
Iatridis protiv Grčke, presuda, 25. ožujka 1999., Reports of judgements and decisions 1999.-II
Imobilije marketing d.o.o. i Ivan Debelić protiv Hrvatske, odluka, 3. svibnja 2011., www.mprh.hr/lgs.axd?t=16&id=3030.
Karakurt protiv Turske, presuda, 20. rujna 2005., br. 45718/99 .
James i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 21. veljače 1986., Serija A, br. 98
Josephides i Kravchenko i ostali (vojni stanovi) protiv Rusije, presuda, 16. rujna 2010., br. 11609/05., 12516/05., 17393/05., 20214/05., 25724/05., 32953/05., 1953/06., 10908/06., 16101/06, 26696/06, 40417/06, 44437/06, 44977/06, 46544/06, 50835/06, 22635/07, 36662/07., 36951/07., 38501/07., 54307/07., 22723/08., 36406/08. i 55990/08.
Keegan protiv Irske, presuda, 26. svibnja 1994., Serija A, br. 290.
Khatun i 180 ostalih protiv Ujedinjenog Kraljevstva, odluka, 1. srpnja 1998., 38387/97.
König protiv Savezne Republike Njemačke, presuda, 28. lipnja 1978., Serija A, br. 27
Kostovski protiv Nizozemske, presuda, 20. studeni 1989., br. 11454/85.

- Kübler protiv Njemačke*, presuda, 13. siječnja 2011., br. 32715/06.
- Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*, presuda, 23. lipnja 1981., Serija A, br. 43
- Lombardi Vallauri protiv Italije*, presuda, 20. listopada 2009., br. 39128/05.
- Maouia protiv Francuske*, presuda, 5. listopada 2000., br. 39652/98.
- McMichael protiv Ujedinjenog kraljevstva*, presuda, 24. veljače 1995., Serija A, br. 307-B
- Maillard Bous protiv Portugala*, presuda, 28. lipnja 2001., br. 41288/98.
- Markass Car Hire Ltd protiv Cipra*, odluka, 23. listopada 2001., br. 51591/99.
- Matos e Silva Lda. i ostali protiv Portugala*, presuda, 16. rujna 1996., Reports 1996.-IV.
- Melek Sima Yilmaz protiv Turske*, presuda, 30. rujna 2008., br. 37829/05.
- Micallef protiv Malte*, presuda, 15. listopada 2009., br. 17056/06.
- Mickovski protiv bivše jugoslavenske Republike Makedonije*, odluka, 10. studenoga 2005., br. 8329/01.
- Mirailles protiv Francuske*, presuda, 9. ožujka 2004., br. 63156/00.
- Nazsiz protiv Turske*, presuda, 26. svibnja 2009., br. 22412/05.
- Naumov protiv Albanije*, odluka, 4. siječnja 2005., br. 10513/03.
- Olujić protiv Hrvatske*, presuda, 5. veljače 2009., br. 22330/05.
- Oršuš i drugi protiv Hrvatske*, presuda, 17. srpnja 2008., <http://www.pravosudje.hr/default.aspx?gl=200809040000005>
- Pellegrin protiv Francuske*, presuda, 18. studeni 1999., Reports of Judgments and Decisions 1999-VIII.
- Philis protiv Grčke (br. 2)*, presuda, 27. lipnja 1997., Reports of Judgments and Decisions 1997-IV.
- Pierre-Bloch protiv Francuske*, presuda, 21. listopada 1997., br. 120/1996/732/938
- Pudas protiv Švedske*, presuda, 27. listopada 1987., Serija A, br. 125-A
- Ringeisen protiv Austrije*, presuda, 16. srpnja 1971., serija A, br.13
- R.L. protiv Nizozemske*, odluka, 18. svibnja 1995., br. 22942/93
- Robins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 23. rujna 1997., Reports of Judgments and Decisions 1997-V.
- Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 19. listopada 2005., br. 32555/96.
- S. protiv Švicarske*, odluka, 15. prosinca 1988., br. 13325/87.
- San Leonard Band Club protiv Malte*, presuda, 29. srpnja 2004., Reports of Judgments and Decisions 2004.-IX.
- Schouten i Meldrum protiv Nizozemske*, presuda, 9. prosinca 1994., Serija A, br. 304
- Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, presuda, 23. prosinca 1982., Serija A, br. 52
- Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis protiv Grčke*, presuda, 9. prosinca 1994., Serija A, br. 301-B
- Štokalo i drugi protiv Hrvatske*, odluka, 3. svibnja 2011., www.mprh.hr/lgs.axd?t=16&id=2343
- Tinnelly & Sons Ltd i ostali i McElduff i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 10. srpnja 1998., Reports of Judgments and Decisions 1998-IV
- Tomljenović protiv Hrvatske*, presuda, 21. lipnja 2007., br. 35384/04
- Tre Traktörer Aktiebolag protiv Švedske*, presuda, 7. srpnja 1989., Serija A, br. 159
- Vanjak protiv Hrvatske*, presuda, 14. siječnja 2010., www.mprh.hr/lgs.axd?t=16&id=1277
- Vilho Eskelinen i ostali protiv Finske*, presuda, 19. travnja 2007., br. 63235/00
- Witold Litwa protiv Poljske*, presuda, 4. travnja 2000., Reports of Judgments and Decisions 2000-III.
- W.R. protiv Austrije*, presuda, 21. prosinca 1999., br. 26602/95.

Sanja Grbić, PhD, senior assistant, Faculty of Law, University of Rijeka

CIVIL RIGHTS AND OBLIGATIONS AS THE AUTONOMOUS CONCEPTS UNDER ARTICLE 6 OF THE EUROPEAN CONVENTION FOR PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS

Summary

European Court of Human Rights interprets autonomously through its case law the concept of civil rights and obligations under Art 6 of European Convention for protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Due to the great importance of Art 6 it did not identify the meaning of these concepts with the same meaning in the national legal systems of the Contracting States of the European Convention for protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Instead, through its case law has given an extensive interpretation of these terms. Therefore, in this paper is presented a detailed analysis of the origin and content of civil rights and obligations as well as the doctrine of autonomous concepts. Also many examples are listed from the case law of the European Court of human Rights, which clearly show that he is expanding the meaning of these terms, and the consequences that their injuries had on the legislation of certain Contracting States. This paper explains the concept of civil rights and obligations in terms of the convention in the Republic of Croatia.

Key words: civil rights and obligations, right to a fair trial, autonomous concepts, European Convention for protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights

Dr. Sanja Grbić, höhere Assistentin an der Fakultät für Rechtswissenschaften der Universität Rijeka

ZIVILRECHTE UND –PFLICHTEN ALS AUTONOME BEGRIFFE LAUT ART. 6 DER EUROPÄISCHEN KONVENTION ZUM SCHUTZ DER MENSCHENRECHTE UND GRUNDFREIHEITEN

Zusammenfassung

Der Begriff der Zivilrechte und –pflichten laut Art. 6 der Europäischen Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten wird vom Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte autonom durch seine Gerichtspraxis gedeutet. Wegen der großen Wichtigkeit des Art. 6 hat der Europäische Gerichtshof für Menschenrechte die Bedeutung der betreffenden Begriffe den Bedeutungen derselben Begriffe in den Nationalrechtsordnungen der Vertragsstaaten der Europäischen Menschenrechtskonvention nicht gleichgestellt. Stattdessen hat dieses Gericht umfangreiche Auslegung der angegebenen Begriffe durch seine Praxis gegeben. In dieser Arbeit wird eine detailreiche Analyse des Zustandekommens und des Inhalts von Zivilrechten und –pflichten, sowie der autonomen Begriffslehre dargelegt. Desgleichen werden zahlreiche Beispiele aus der Gerichtspraxis des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte angeführt, aus welchen es ersichtlich ist, wie der Gerichtshof die Bedeutung der betreffenden Begriffe erweitert hat sowie die Folgen, die die Verletzungen dieser Grundrechte in der Gesetzgebung einzelner Vertragsstaaten verursacht haben. In der Arbeit wird auch die Auffassung von Zivilrechten und –pflichten im Sinne der Menschenrechtskonvention mit Rücksicht auf die Republik Kroatien erörtert.

Schlüsselwörter: die Zivilrechte und –pflichten, das Recht auf eine gerechte Gerichtsverhandlung, autonome Begriffe, die Europäische Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten, der Europäische Gerichtshof für Menschenrechte